

FÖRDJUPAD LÄGESBILD

Brottsligheten i Österåkers kommun

Beställare:

Kommunstyrelsen

Styrgrupp:

Strategigruppen för trygg och hållbar framtid

Arbetsgrupp:

Ann Hallner, Kvalitets- och hållbarhetschef

Mats Övergaard, Trygghetssamordnare

Madeleine Holmström, Trygghetssamordnare

Linnéa Froby Thorsell, Trygghetssamordnare

Frida Westling, Kvalitetsanalytiker

Linn Sandegård, Strategisk verksamhetsutvecklare

Oscar Alexandersson, Hållbarhetsstrateg

Publicerad 2024

Dnr: KS2024/0137

Innehållsförteckning

Lästips	5
Sammanfattning	6
1. Inledning	7
1.1 Ett nytt lagkrav	7
1.2 Varför en övergripande lägesbild?	7
1.3 Rådighet över det brottsförebyggande arbetet	8
1.4 Ett kunskapsbaserat arbete	8
1.5 Avgränsning i analysen	8
1.6 Tillvägagångssätt	9
1.7 Koppling till Österåkers kommuns vision, mål och styrning	10
1.8 Koppling till nationella och globala mål och strategier	11
1.9 Kort om Österåkers demografi 2023	12
2. Kunskapsöversikt	13
2.1 Om brottsförebyggande arbete	13
2.2 Tidiga insatser - en framgångsfaktor	14
2.3 Förebyggande insatser på tre nivåer	16
3. Samordning av det brottsförebyggande arbetet i Österåkers kommun	17
3.1 Österåkers kommuns strategiska råd	17
3.2 Trygg i Österåker	17
3.3 Effektiv samordning för trygghet (EST)	18
3.4 Samverkan med lokala aktörer	19
3.5 Forum för engagerade invånare	21
3.6 Kamerabevakning i Åkersberga centrum	21
4. Övergripande lägesbild för Österåkers kommun	22
4.1 Ökar brottsligheten?	22
4.2 Vilka brott begås?	23
4.3 Vem begår brott?	24
4.4 Vem utsätts för brott?	25
4.5 Var sker brotten?	26
5. Våldsbrott	27
5.1 Våldsbrott	27
5.2 Dödligt våld	30
5.3 Misshandel	31
5.4 Barnfridsbrott	34
5.5 Sexualbrott	35
5.6 Brott mot frihet och frid	36

Innehållsförteckning

6. Egendomsbrott	37
6.1 Stöld- och tillgreppsbrott	37
6.2 Rån	38
6.3 Stöld av fordon	39
6.4 Bostadsinbrott	40
6.5 Skadegörelse	40
7. Brott mot välfärd, hälsa och miljö	42
7.1 Välfärdsbrott	42
7.2 Ekobrott	43
7.3 Bidragsbrott	44
7.4 Bedrägeribrott	44
7.5 Narkotikabrott	46
7.6 Trafikbrott	48
7.7 Miljöbrott	48
8. Polisens utlåtande om lägesbilden	49
9. Tryggheten i Österåker	51
9.1 Faktorer som påverkar trygghet	51
9.2 Otrygga grupper i befolkningen	51
9.3 Utsatthet bland unga	52
9.4 Otrygga områden i kommunen	55
9.5 Österåkers otrygghet i relation till andra kommuner i Stockholms län och riket	55
10. Slutsatser	56
10.1 Slutsatser - vad sticker ut i lägesbilden?	56
10.2 Aktiviteter kopplat till åtgärdsplanen	58

Lästips

Här följer några saker som är viktiga att tänka på vid läsning och tolkning av lägesbildens statistik.

Bra att känna till är att mindre populationer kan ge upphov till skakiga tidsserier i diagram. Detta beror på att färre datapunkter gör att slumpmässiga variationer får en större påverkan. I små datamängder kan enstaka observationer påverka den övergripande bilden mer, vilket gör det svårare att se tydliga trender. I större populationer jämnas dessa variationer oftast ut, vilket ger en mer stabil och klar tidsserie. Därför är det viktigt att tänka på att statistiken för Österåkers kommun kan se ut att ha större variationer i jämförelse med riket, vilket är naturligt då storleken på populationen skiljer sig åt.

Observera att det generellt är antalet anmälda brott per 100 000 invånare som presenteras i diagrammen. Att presentera statistiken utifrån 100 000 invånare möjliggör rättvisa jämförelser över tid och med andra kommuner, länet och riket. För Österåkers kommun som har cirka 50 000 invånare innebär det att antalet brott per 100 000 kan halveras för att få en uppskattning av det faktiska antalet brott för Österåkers kommun år 2023. Ett exempel: 100 anmälda brott per 100 000 invånare motsvarar uppskattningsvis 50 brott i Österåker 2023 ($100/2=50$).

När Österåker jämförs med Stockholms läns kommuner är det i de flesta fall ett ovägt medelvärde, vilket betyder att resultatet är ett genomsnitt för kommunerna i Stockholms län och tar inte hänsyn till befolkningsstorlek för kommunerna. I flera beskrivningar i lägesbilden benämns Stockholms läns kommuner som *länet*. I vissa diagram jämförs Österåker med Region Stockholm, vilket däremot är ett genomsnitt av polisregionens resultat och är till skillnad mot ett ovägt medel ett genomsnitt för hela regionens befolkning.

Observera också att det är skillnad mellan faktisk brottslighet och anmälda brott. Det kan finnas mörkertal i statistiken och dessa är olika stora beroende på brottstyp, och i somliga fall kan anmälda brott i ett senare skede visa sig vara ett annat brott eller inget brott alls.

Sammanfattning

Här följer en sammanfattning av vad aktuell statistik visar om brottslighet och trygghet i Österåkers kommun.

I Österåker har antalet anmälda brott under de senaste 20 åren legat på förhållandevis låga nivåer jämfört med riket och kommuner i Stockholms län. Stöldbrott utgör de vanligaste anmälda brotten och är särskilt koncentrerade till tätorten Åkersberga. När det gäller våldsbrott syns en oroande ökning bland unga i åldern 8–14 år, som både utgör en växande andel av de brottsmisstänkta och en utsatt grupp bland målsägande. Våld i nära relationer, framför allt mot kvinnor, är det vanligast förekommande anmälda våldsbrottet. Samtidigt har anmälningar om våld mot män utomhus minskat.

Egendomsbrotten i Österåker visar på en tydlig minskning över tid. Anmälda bostadsinbrott och skadegörelse har avtagit, och även om stölder ur fordon är vanliga, syns en nedgång i anmälda stölder totalt. Samtidigt har anmälningar rörande ekonomiska brott, särskilt bedrägerier genom social manipulation och kortbedrägerier, ökat de senaste tre åren. Narkotikabrott har också ökat något sedan 2021, med unga vuxna i åldern 18–25 som den mest representerade gruppen bland misstänkta.

Inom trafik- och miljöbrott har anmälningarna minskat. Trafikbrott har sjunkit stadigt, medan antalet miljöbrott ligger nära rikets genomsnitt efter att länge ha legat på en lägre nivå i kommunen.

Trygghetsupplevelsen har förbättrats i Österåker, men skillnader kvarstår mellan olika grupper. Främst rapporterar kvinnor en markant högre känsla av otrygghet än män under kvällstid.

Unga rapporterar en hög grad av trygghet i de olika miljöer de vistas i, men uppger samtidigt utsatthet för brott och upplevelser av ökad förekomst av orättvis behandling i skolmiljön.

Områden där invånarna känner störst otrygghet inkluderar Norrgårdshöjden, Berga, Ekbacken, Runö, Hacksta och Söra.

Sammanfattningsvis står Österåker inför en utveckling med flertalet positiva trender, men också utmaningar som kräver insatser för att förbättra tryggheten och minska brottsligheten, särskilt bland unga.

I. Inledning

Vilka brottstyper är de vanligaste i Österåker? Var äger brotten rum? Har brottsligheten ökat eller minskat? Hur ser det ut i Österåker jämfört med andra kommuner? Detta är exempel på frågor som den här rapporten avser att försöka besvara. Målet är att ge en så god bild som möjligt av brottsligheten och dess orsaker inom kommunens geografiska område.

I.1 Ett nytt lagkrav

Att skapa och tillgängliggöra den här typen av lokal lägesbild har varit ett lagkrav sedan 1 juli 2023, i enlighet med den nya lagen om kommuners brottsförebyggande ansvar (SFS 2023:196). I och med lagen har kommunerna, tillsammans med polismyndigheten, skyldighet att bedriva brottsförebyggande arbete. Dessutom har kommunerna fått ansvar för att samordna det lokala brottsförebyggande arbetet, vilket bland annat innebär att upprätta ett strategiskt råd som inkluderar viktiga lokala samarbetsparter.

Bestämmelserna i lagen syftar till att säkerställa att det brottsförebyggande arbetet som bedrivs är effektivt och kunskapsbaserat. Kommunerna ska ta samordningsansvaret för det brottsförebyggande arbetet inom sitt geografiska område. Med lägesbilden som underlag ska en åtgärdsplan tas fram som ett led i att kommunens verksamheter involveras i det brottsförebyggande arbetet.

Även om lagen är ny, betyder det inte att Österåkers kommun börjar från ruta ett. Dock har en sammanhängande analys av all brottslighet i kommunen saknats – därav denna rapport.

I.2 Varför en övergripande lägesbild?

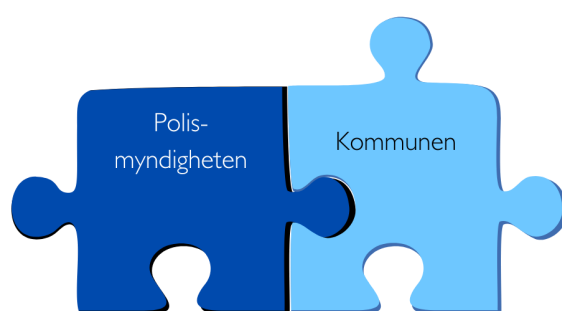
I praktiken sker ofta brottsförebyggande arbete riktat mot specifika problem - något som är viktigt för att kunna fördjupa sig och utveckla anpassade åtgärder. Det finns dock flera fördelar med att zooma ut och observera brottsligheten ur ett helhetsperspektiv. Detta gör det möjligt att se hur brottsligheten har förändrats över tid och att identifiera samband mellan olika typer av brott. En samlad rapport med information om den förekommande brottsligheten i Österåker ger goda förutsättningar att analysera, dra slutsatser och göra prioriteringar.

1.3 Rådighet över det brottsförebyggande arbetet

Rådigheten över det brottsförebyggande arbetet i Sverige delas mellan kommuner och Polismyndigheten och deras respektive roller och ansvarsområden är både specifika och samverkande. Kommunen har ett brett ansvar för det lokala brottsförebyggande arbetet med fokus på sociala och strukturella faktorer. Det omfattar bland annat främjande verksamhet inom utbildning och fritidsliv, samt förebyggande insatser, samhällsplanering och lokala säkerhetsinsatser.

Polismyndigheten har en roll som inkluderar operativa insatser för att förebygga brott genom närvaro, övervakning, patrullering, ingripande och genomförande av specifika insatser mot till exempel organiserad brottslighet, ungdomsbrottslighet eller våldsbrott i hemmet. Det omfattar även utredningar och underrättelseverksamhet och samarbete med kommunen och andra aktörer.

Sammantaget är både kommun och polis viktiga, med betydande roller i det brottsförebyggande arbetet. Framgång i arbetet är starkt beroende av ett effektivt och kontinuerligt samarbete.

1.4 Ett kunskapsbaserat arbete

Ett av huvudsyftena med den nya lagen är att skapa en tydlig koppling mellan den lokala brottsutvecklingen och det brottsförebyggande arbetet. Både lagen och utredningen som ligger till grund för den (*Kommuner mot brott*, SOU 2021:49) trycker på vikten av att bedriva ett kunskapsbaserat arbete.

Lägesbilden, som innefattar en orsaksanalys, är menad att utgöra fundamentet i kommunens brottsförebyggande arbete. Genom lägesbilden går det att synliggöra vilka utmaningar som aktivt behöver omhändertas, samt att identifiera bakomliggande orsaker. Detta skapar sedan en god grund för att samla och sätta in lämpliga åtgärder (i lagstadgad åtgärdsplan) – i synnerhet sådana åtgärder vars positiva effekter har styrkts vetenskapligt. Det är på detta metodiska sätt som lagen menar att kommuner bör bedriva sitt brottsförebyggande arbete.

1.5 Avgränsning i analysen

Medan brott omfattar konkreta handlingar och överträdelser som bryter mot specifika regler som finns i fastslagna lagar, handlar trygghet om subjektiva uppfattningar. Den nya lagen uttrycker inte huruvida trygghet ska ingå eller inte i analysen, vilket innebär att det är upp till respektive kommun att ta ställning till det. Österåkers kommun har i detta fall gjort valet att inkludera trygghet i lägesbilden, för att få en djupare förståelse för hur brottsligheten och tryggheten i Österåker hänger samman. Dessutom rekommenderar Brottsförebyggande rådet (Brå) att trygghetsmätningar ska ingå i lägesbilden om sådana finns att tillgå.

I.6 Tillvägagångssätt

Statistik för såväl brottslighet som upplevd trygghet inom det geografiska området har samlats in som underlag till kartläggningen och analysen. Likaså har statistik för riket, regionen och Stockholms läns kommuner använts för att möjliggöra jämförelser. Det statistiska underlaget kommer från följande källor:

- Brottsförebyggande rådets databas
- Kommun- och regionsdatabasen (Kolada)
- Polismyndigheten
- Nationella trygghetsundersökningen (NTU)
- Regional lägesbild - Om livsvillkor, brott, narkotika samt otrygghet i Stockholms län 2023
- Medborgarundersökningen (MU)
- Österåkers lokala trygghetsmätning genomförd av Embrace våren 2024
- Lokal uppföljning av ungdomspolitiken (LUPP)

Brottsligheten och den upplevda tryggheten har analyserats utifrån Österåkers kommuns modell för analys. I modellens genomförandeprocessen ingår tre analytiska steg. Steg 1, användaranalys, ska svara på vem analysen vänder sig till och vad den behöver ge svar på. Steg 2, beskrivande analys, fokuserar på att beskriva/konstatera vad som går att se, såsom trender och avvikelser. Steg 3, förklarande analys, avser att försöka ge en förklaring på varför det ser ut som det gör. Materialet och slutsatserna har sammanställts och förankrats med kommunens ledning på tjänstenivå. Statistiken i den fördjupade lägesbilden rör 2023 eftersom det är ett stängt år, medan 2024 fortfarande är öppet under lägesbildens framtagande.

Begränsningar

Statistik och kvalitativa beskrivningar kan aldrig fullt ut spegla de brott som begås, eftersom många brott aldrig anmäls till polisen och då inte syns i statistiken. Mörkertalet varierar kraftigt mellan olika brottstyper. Ett lågt antal anmälda brott innebär inte nödvändigtvis att omständigheterna är goda. Det kan istället vara en indikation på att brott inte upptäcks eller att det finns en låg benägenhet att anmäla vissa brott. Vice versa kan en plötslig ökning i brottsstatistiken ibland innebära en positiv utveckling, då den kan bero på att olika aktörer arbetar mer aktivt med problemen.

Vissa brott ökar ofta statistiskt när polisen satsar mer resurser på området/brottet. En plötslig uppgång kan även bero på ökad kunskap om brottet i fråga eller att fler väljer att anmäla. Statistik kan också ge sken av att vissa brott är vanligare på vissa platser, när det i själva verket kan bero på högre polisen närvaro eller att fler invånare anmäler brott där. Ibland kan statistik också bli missvisande på grund av enkla skäl som felkodade brott eller felaktig platsangivelse. Vidare förenklar statistik ofta verkligheten genom att samla brott i kategorier. Det här innebär att olika trender riskerar att smälta samman i de totala siffrorna. I dagsläget finns dessutom inga riktlinjer för hur alla brottskoder ska kategoriseras i lägesbilden. Det betyder att varje kommun skapar egna kategorier, vilket kan göra det svårt att sätta olika kommuners lägesbilder i jämförelse med varandra.

Brottsstatistik har sina begränsningar, vilket gör det viktigt att kombinera siffrorna med kvalitativ analys. Att samla insikter från erfarna personer, som de som arbetar med lagföring, behandling, eller forskning samt civilsamhället, kan ge djupare förståelse. Sådana samtal kan belysa förändringar i brottsligheten och de brott som, trots begränsad statistik, utgör ett växande hot.

1.7 Koppling till Österåkers kommuns vision, mål och styrning

Vision och övergripande mål

Det brottsförebyggande arbetet är avgörande för att uppnå kommunens vision och fyra övergripande mål. Särskild tonvikt ligger på Mål 3: att Österåker är en trygg kommun för de som vistas, verkar och bor här. Att skapa trygghet och främja samhällsutveckling anses dock gynna samtliga övergripande mål. Genom att minska brottsligheten skapas en säkrare och mer attraktiv miljö för invånare och företag, vilket stödjer ekonomisk tillväxt och social sammanhållning. Det leder i sin tur till förbättrad folkhälsa och effektivare resursanvändning, med mer resurser tillgängliga för att förbättra välfärdstjänster och främja barns och ungas utveckling.

*"Med kvalitet, trygghet och valfrihet i fokus skapar vi en hållbar framtid.
Österåker – möjligheternas skärgårdskommun"*

Relaterade styrdokument

Ett flertal av Österåkers kommuns politiskt antagna styrdokument har relevans för det brottsförebyggande arbetet, såväl externt som internt. Styrdokumenterna kan kategoriseras som förebyggande och åtgärdande, respektive främjande. Skillnaden mellan "förebyggande och åtgärdande" och "främjande" är att det första fokuserar på att undvika problem eller hantera dem när de uppstår, medan främjande handlar om att aktivt stärka och förbättra något positivt, som att skapa bättre förutsättningar eller möjligheter. Se exempel nedan:

Förebyggande och åtgärdande

- Handlingsplan ANDTS (Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak, Spel om pengar) för Österåkers kommun
- Strategi mot våldsbejakande extremism för Österåkers kommun 2021-2025
- Policy för Österåkers kommun avseende motor och jäv
- Handlingsplan för arbetet mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck för Österåkers kommun 2021-2025

Främjande

- Trygghet och hälsa genom livet - Program för social hållbarhet och folkhälsa 2030
- Hållbarhetspolicy för Österåkers kommun
- Barn och ungdomspolicy för Österåkers kommun
- Policy för lekplatser i Österåkers kommun
- Policy för tillgänglighet för Österåkers kommun

I.8 Koppling till nationella och globala mål och strategier

Följande mål och strategier bedöms vara särskilt relevanta för det brottsförebyggande arbetet i Österåkers kommun:

- **Nationella kriminalpolitiska mål (mål för rättsväsendet)**

Att minska brottsligheten och att öka människors trygghet.

- **Barriärer mot brott – en brottsförebyggande strategi**

Barriärer mot brott är regeringens nationella strategi. I fokus för strategin står sociala brottsförebyggande insatser för att bland annat motverka att barn och unga involveras i kriminella nätverk och annan brottslighet samt att få individer som begår brott att lämna kriminaliteten bakom sig.

- **Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet**

Strategin ska säkerställa att arbetet bedrivs i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande strategi och Polismyndighetens långsiktiga mål och strategiska inriktningar. Strategin ska utgöra plattformen och skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete.

- **Regional lägesbild – om livsvillkor, brott, narkotika samt otrygghet i Stockholms län**

Lägesbilden ger övergripande uppgifter per kommun och för länet i sin helhet. Kommuner kan använda ett kartverktyg tillsammans med lägesbilden i det brottsförebyggande arbetet, som en grund för kunskapsbaserade beslut om regionala inriktningar och gemensamma insatser.

Koppling till globala mål

Österåkers kommuns brottsförebyggande arbete ska, liksom regeringens, främja de globala målen om jämställdhet (Mål 5) och fredliga och inkluderande samhällen (Mål 16) i Agenda 2030:

Målet innefattar bland annat att minska våldet, skydda barn mot övergrepp och att bekämpa organiserad brottslighet och korruption.

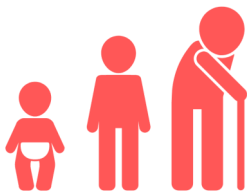
Målet innefattar bland annat att utrota diskriminering och våld mot kvinnor.

I.9 Kort om Österåkers demografi 2023

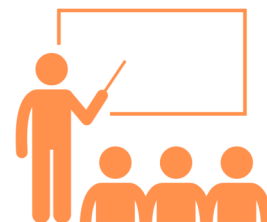
Österåker är en skärgårdskommun nära storstaden, med en landgräns på 16 mil och 93 mil strandlinje inklusive öarna. Kommunens totala yta är 554 km².

2023 hade Österåker 49 282 invånare. Samma år ökade folkmängden med 144 personer, och framtidsprognoser pekar på en fortsatt ökning till 60 000 invånare i inledningen av 30-talet. Under somrarna ökar befolkningen, tack vare fritidsboende och besökare.

Medelåldern i Österåker är 41,2 år (2023). Majoriteten av invånarna, 55,5 procent, är i åldersgruppen 20–64 år, medan 26 procent är mellan 0–19 år, vilket gör kommunen barnrik. Andelen invånare över 80 år är 5,2 procent och denna grupp förväntas öka markant de kommande åren i takt med att allt fler 40-talister blir 80 plus.

När det gäller utbildning har 7,4 procent av invånarna (25–64 år) en förgymnasial utbildning (riket: 9,8 procent), 40,9 procent en gymnasial utbildning (riket: 40,5 procent) och 48,2 procent av invånarna har en eftergymnasial utbildning (riket: 46,9 procent).

Arbetslösheten bland personer i åldern 18–65 år ligger på 3,3 procent jämfört med rikssnittet på 5,3 procent (årsmedelvärde 2023). Kommunen har relativt få invånare i ekonomiskt utsatta förhållanden, 6 procent jämfört med riket 14 procent (år 2022). Valdeltagandet var 82 procent i senaste kommunalvalet, vilket kan jämföras med 80 procent i rikets snitt för valdeltagande i kommunalval.

2. Kunskapsöversikt

I det här avsnittet presenteras en grundläggande kunskapsöversikt över det brottsförebyggande arbetet. Det handlar bland annat om vikten av tidiga insatser för att minska risken att brott begås, hur skyddsfaktorer kan stärkas och hur det förebyggande arbetet kan bedrivas på olika nivåer.

2.1 Om brottsförebyggande arbete

Syftet med brottsförebyggande arbete, eller brottsprevention, är att minska, begränsa eller eliminera brottslighet och dess skadeverkningar. Det brottsförebyggande arbetet delas vanligen in i två delar - social och situationell prevention.

Situationell brottsprevention är att förhindra eller försvåra att brott begås genom att förändra den aktuella platsen eller situationen. Stadsplanering, fordonshinder, kameror, larm, ordningsvakter, belysning och siktförbättrande åtgärder är exempel på situationell prevention.

Social brottsprevention omfattar åtgärder som påverkar attityder och beteenden som minskar benägenheten att begå brott eller risken för att utsättas för brott. Det kan omfatta att förstärka individens förmåga till självkontroll och att stärka de sociala banden till samhället. Tidigt föräldrastöd, deltagande i förskola, en välfungerande skolgång och riktade sociala insatser är exempel på social prevention.

Ofta är en kombination av situationella och sociala åtgärder mot ett visst problem det mest effektiva. Därför är det viktigt att det brottsförebyggande arbetet bedrivs i alla kommunens verksamheter. Arbetet för att minska brottslighet och främja trygghet och hälsa involverar kommunens samtliga nämnder och bolagsstyrelser. För att nå goda resultat behövs också en extern samverkan med näringsliv, föreningsliv och andra samhällsaktörer som polis och andra myndigheter.

Genom att minska bakgrundsorsakerna till brott och otrygghet, som segregation, ekonomisk och social utsatthet, otrygga familjeförhållanden, och genom planering och skötsel av den offentliga miljön kan en kommun bedriva ett långsiktigt förebyggande arbete med syfte att skapa förutsättningar för välmående kommuninvånare som inte hemfaller i brottslighet. I Österåkers kommun pekas riktningen för det långsiktiga arbetet till stor del ut genom styrdokumentet *Trygghet och hälsa genom livet – program för social hållbarhet och folkhälsa 2030*.

2.2 Tidiga insatser - en framgångsfaktor

En stor del av det brottsförebyggande arbetet fokuserar på barn och unga för att tidigt upptäcka och förhindra en ogynnsam utveckling som kan leda till brottslighet. Det finns ingen enskild förklaring till varför vissa barn och unga utvecklar normbrytande beteende eller börjar begå brott, men forskning visar på tydliga riskfaktorer som kan påverka barns utveckling negativt och öka risken för kriminalitet. Dessa faktorer återfinns på flera nivåer:

- Individnivå – egenskaper och beteenden
- Familjenivå – relationer och föräldrars problem
- I skolan – attityder och relationer bland kamrater, lärare och andra
- I närsamhället
- I samhällets struktur och normer

Riskfaktorer som trotsighet, ilska eller oräddhet, överaktivitet, impulsivitet, koncentrationssvårigheter, svårigheter med medkänsla, skuld och ånger, negativa problemlösningar, bristfälliga skolprestationer, nedstämdhet samt problematiska kamratrelationer är några av de riskfaktorer som lyfts på individnivå. På familjenivå handlar det om föräldrarnas egna svårigheter (så som missbruk och psykisk ohälsa), svårigheter i relationen mellan föräldrar och barn samt problematiska uppfostringsstrategier.

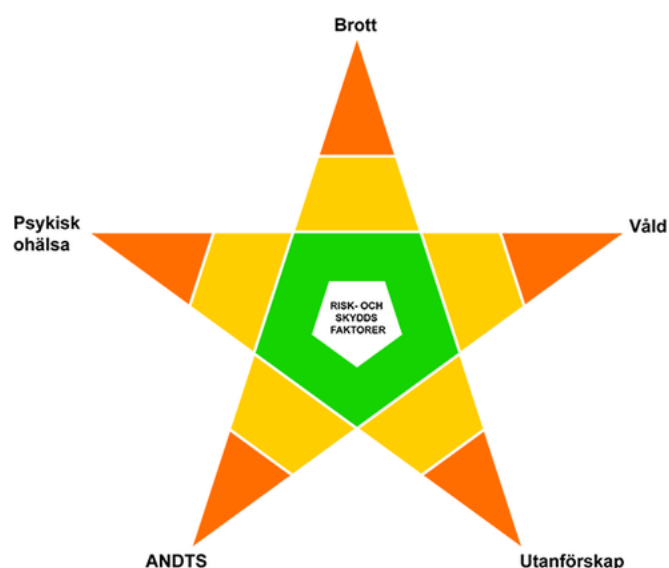
Forskningen visar också på tydliga skyddsfaktorer som ger motståndskraft mot antisocial utveckling. Det handlar om:

- positiv skolanknytning och prestationer
- positiva problemlösningstrategier
- positiva umgängen och aktiviteter
- föräldrars engagemang och stöd
- föräldrars positiva uppfostringsstrategier

Ohälsa, droganvändning, våld, kriminalitet och utanförskap är samhällsproblem som i stor utsträckning kan förklaras av samma bakomliggande riskfaktorer. Därför är kunskaper om risk- och skyddsfaktorer av största vikt i det förebyggande arbetet.

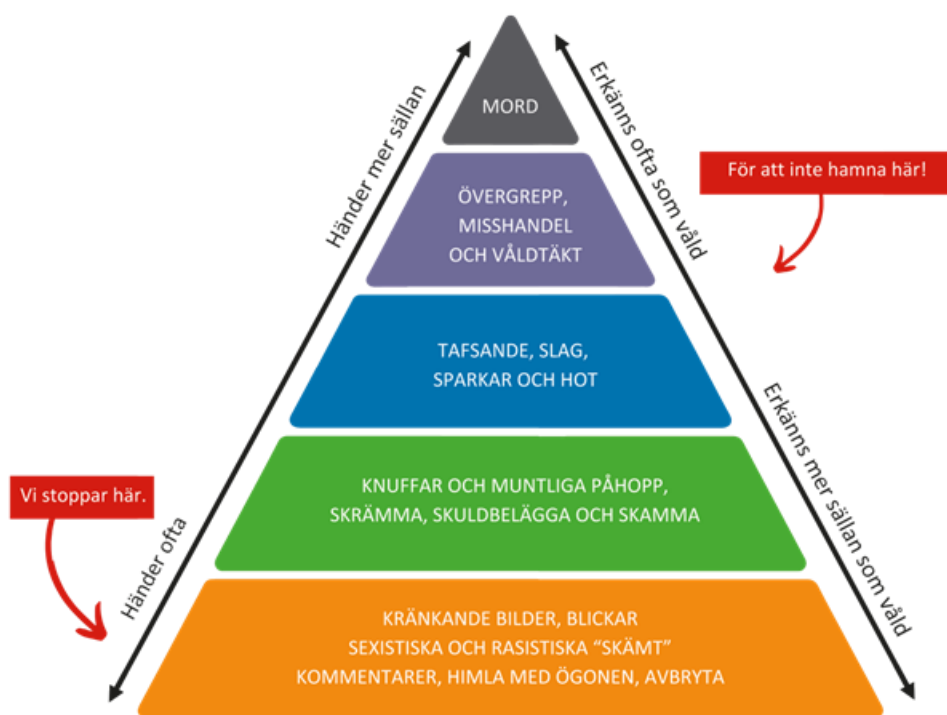
I samverkan mellan olika myndigheter används ofta Preventionsstjärnan (*se Figur 1*), en modell framtagen av Länsstyrelsen i Stockholm i syfte att visa hur ett arbete med samma risk- och skyddsfaktorer kan förebygga en rad olika problematiska utfall. I den gröna mitten av stjärnan finns de risk- och skyddsfaktorer som alla är gemensamma för flera olika problemutfall. Tidigt främjande och förebyggande insatser mot de tidiga och gemensamma riskfaktorerna, tillsammans med ett bra universellt stöd för att stärka skyddsfaktorerna kan alltså verka förebyggande för ett antal riskfaktorer och problematiska utfall. Mindre, men samordnade, insatser som erbjuds tidigt, kan resultera i att större och mer kostsamma insatser helt kan undvikas.

Tidiga insatser kan ges av personalen på mödravårdscentralen (MVC), förskolan, barnavårdscentralen (BVC), öppna förskolan, skolan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Även civilsamhället, som till exempel föreningslivet, har en viktig funktion.

Figur 1. Preventionsstjärnan. Källa: Länsstyrelsen Stockholm

När det kommer till våldsbrott sker det förebyggande arbetet mest effektivt genom att tidigt uppmärksamma och åtgärda det lindriga våldet. Våldspyramiden nedan visar på vikten av att ingripa tidigt för att hindra ett allt grövre våldsutövande. Kostnaderna för samhället att arbeta med åtgärder i botten av pyramiden är också lägre. Ju högre upp i pyramiden desto grövre våld, större mänskligt lidande och dyrare kostnader för det våldsförebyggande arbetet.

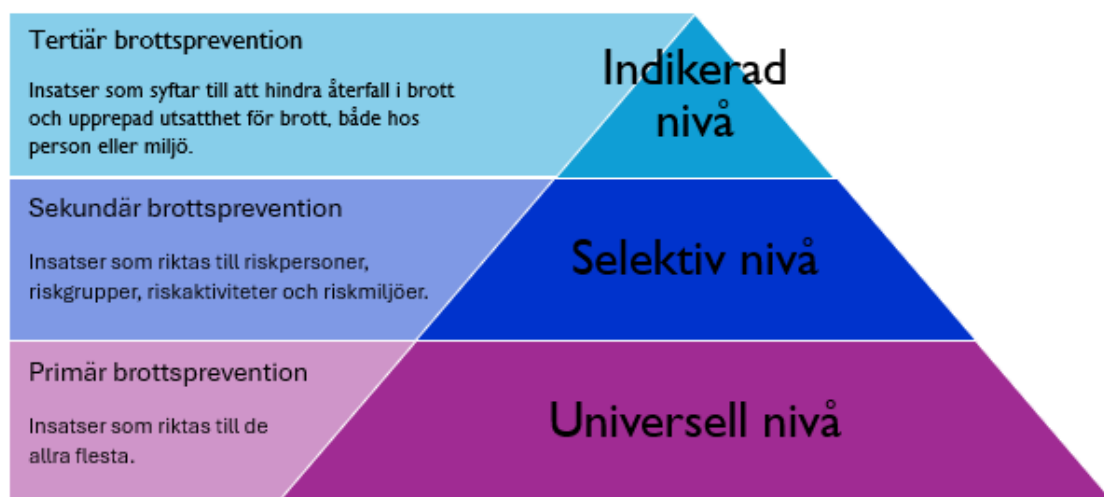

Figur 2. Våldspyramid som visar på normalisering av våldsförhållanden. Källa: Borås projekt, En kommun fri från våld

2.3 Förebyggande insatser på tre nivåer

Samhällets förebyggande insatser delas ofta in i tre nivåer: universell, selektiv och indikerad nivå. Insatser på universell nivå riktar sig till alla eller de flesta, insatser på selektiv nivå fokuserar på områden eller grupper med större risk, medan insatser på indikerad nivå är inriktade på enskilda individer som behöver särskilt stöd.

På liknande sätt kan brottsförebyggande åtgärder också delas in i det som kallas primär, sekundär eller tertiär brottsprevention (se figur 3).

Figur 3. Preventionens olika nivåer. Källa: Brå

Om ett problemområde exempelvis är störande mopedkörning på en parkering vid flerfamiljshus så skulle exempel på insatser på respektive nivå kunna se ut som följande:

Indikerad/ tertiär nivå	• Riktade insatser mot identifierade individer som återkommande har "buskörning" • Kontroll av mopeder i det aktuella området • Trimmade mopeder beslagtagas
Selektiv/ sekundär nivå	• Riktad informations- och utbildningsinsats riktad till femtonåringar
Universell/ primär nivå	• Öka medvetenheten om lagar och regler genom uppsatt information i samtliga trapphus • Översyn av parkeringsplatsen • Skyltning om förbud mot mopedkörning

Figur 4. Exempel på preventiva insatser på olika nivåer.

Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete behöver genomföras på alla nivåer samtidigt: indikerad, selektiv och universell. I samhället kan generellt ses en tendens att fokus på det brottsförebyggande arbetet läggs på indikerad och selektiv nivå, det vill säga när ett brott redan har skett, trots att de effektivaste och minst kostsamma insatserna återfinns på universell nivå.

3. Samordning av det brottsförebyggande arbetet i Österåkers kommun

Enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ska kommunen ansvara för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom sitt geografiska område. Kommunen ska verka för överenskommelser om samverkan med relevanta aktörer, samt hantera brottsförebyggande frågor i ett strategiskt råd. I det här avsnittet presenteras Österåkers kommuns organisering och samordning av det brottsförebyggande arbetet.

3.1 Österåkers kommuns strategiska råd

Det strategiska rådet syftar till att ta ett helhetsgrepp gällande de brottsförebyggande frågorna, lägesbilder och analyser. Det handlar bland annat om att arbeta strategiskt med planering, prioritering och uppföljning av det brottsförebyggande arbetet och den åtgärdsplan som kommunen tagit fram till lägesbilden. Rådet utgörs av kommunledning, tjänstepersoner, polis från lokalpolisområdet och andra samhällsaktörer som är viktiga i det brottsförebyggande arbetet.

3.2 Trygg i Österåker

Trygg i Österåker ingår i avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap som är organisatoriskt placerad inom Kommunstyrelsens förvaltning. Trygg i Österåker arbetar övergripande i kommunen med social och situationell prevention och arbetet sker i samverkan med kommunens övriga förvaltningar.

I det övergripande arbetet med social prevention ingår bland annat samordna kommunens sociala preventionsgrupp, att utbilda gruppleddare för ABC föräldrastödsgrupper, samt att samordna genomförandet av dessa. Likaså ingår att implementera och samordna genomförande av Youth Aware of Mental health (YAM) i kommunens skolor samt samordna och leda kommunens våldsförebyggande arbete. Detta görs bland annat genom att bidra till skolornas normarbete, att samordna kommunens våldspreventionsgrupp samt erbjuda utbildning i våldsförebyggande arbete för kommunens anställda.

När det gäller den situationella preventionen sker detta i nära samarbete med samhällsbyggnadsförvaltningen där det nationella konceptet BoTryggt2030 är vägledande för arbetet. Konceptet ämnar att stötta det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet vid planering, utformning, byggande, och vidareutveckling av nya och befintliga fysiska miljöer.

Trygg i Österåker arrangerar också medborgardialoger där interna och externa samverkansaktörer, såsom polisen, besöker platser där allmänheten bjuds in för att dela den upplevda tryggheten i området, men även för att svara på frågor kring hur kommunen och samverkanspartners arbetar.

3.3 Effektiv samordning för trygghet (EST)

Under 2023 gick kommunens samverkansform *Riskgrupp* över till *Effektiv Samordning för Trygghet* (EST), med en mer strategisk inriktning. Fokus är att få en gemensam lägesbild och göra gemensamma analyser. I EST-gruppen deltar även externa samverkanspartner såsom polis, bevakningsbolag och nuvarande ägare av Åkersbergacentrum (Citycon). Analys görs på vecko-, månads-, kvartals- och årsbasis. I samband med detta arbete har kommunen också implementerat Embrace som är ett digitalt analysverktyg för inrapportering av otrygga platser och andra otrygghetsskapande händelser samt vissa kategorier av polisanmälda brott. Embrace är på så sätt även ett digitalt stöd för framtagandet av kommunens lägesbild.

EST-gruppen tar veckovis fram aktuella lägesbilder som graderas utifrån en generell påverkansnivå av trygghet som kategoriseras i fyra färgnivåer:

Grönt	Låg otrygghetspåverkan på lokalsamhället.
Gult	Viss otrygghetspåverkan på lokalsamhället.
Orange	Ökad otrygghetspåverkan på lokalsamhället.
Rött	Stor otrygghetspåverkan på lokalsamhället.

Den generella lägesbilden för Österåker har under 2023 varit i grönt läge, med undantag för tre tillfällen. Under vecka 39 inträffade en skjutning mot bostad, och under vecka 42 och 43 inträffade flertalet olika händelser i kommunen såsom ökade stölder, spontanarrangerad fotbollsmatch samt en bilbrand. Detta ledde till ökad otrygghetspåverkan på lokalsamhället.

EST-gruppen identifierade följande som geografiska fokusområden:

- Bergaplan/lastkajen
- Åkersberga centrum
- Hacksta/Sportcentrum

Under slutet av 2023 rapporterades återkommande samlingar av unga som rörde sig mellan fokusområdena, vilket skapade otrygghet. Fältgruppen, bevakningsbolag och polisen bedömer att samma individer är inblandade och att yngre personer ibland ansluter. Med yngre personer avses unga i mellanstadieåldern upp till unga vuxna. Polisen har noterat att vissa har starka kopplingar till kriminella nätverk och uttrycker oro för att fler kan rekryteras till gängkriminalitet.

Under första halvan av 2024 har det förekommit ytterligare händelser som på ett påtagligt sätt riskerat en ökad otrygghet för kommunens invånare där två explosioner samt en skjutning i bostad i centrala Åkersberga bedömts som de mest otrygghetsskapande ur ett kommunperspektiv.

Under vecka 5 bedömdes det finnas en risk för att invånare uppfattade en ökad otrygghet i kommunen då flera grupperingar av ungdomar rapporterades idka olika typer av ordningsstörningar och misstänkt narkotikahandling i centrum, då främst kring området vid biblioteket.

3.4 Samverkan med lokala aktörer

Det finns flera aktörer i lokalsamhället som på respektive sätt fyller en viktig funktion i det brottsförebyggande arbetet. Nedan nämns aktörer som pekats ut som särskilt betydande för det brottsförebyggande arbetet i Österåker.

Bevakningsbolaget

Bevakningsbolaget har uppdraget att bevaka, utöva social rondering, att se över kommunens lokaler kvällar och nätter samt ha en uppsökande funktion. Utöver detta utförs rondering via bil, där väktarna har en uppsökande funktion. Det innefattar att samtala med ungdomar som befinner sig i det offentliga rummet. I de dagliga rapporterna framkommer att väktarna vid flera tillfällen träffat och samtalat med ungdomar som de har haft oro för. Bevakningsbolaget har i sina rapporter följt EST-gruppens lägesbildsanalys och lagt stort fokus på rondering som lägesbilden pekat ut som fokusområden. Under 2023 gjorde bevakningsbolaget åtta orosanmälningar till socialtjänsten, hittills under 2024 har det gjorts fyra anmälningar.

Stödcentrum för unga brottsutsatta

Stödcentrum för unga brottsutsatta är en samverkan mellan kommunerna i Roslagen. De erbjuder samtal och stöd för våldsutövare, brottsutsatta och anhöriga. Under 2023 inkom totalt 123 enskilda ärenden, varav 90 procent av dessa var polisanmälda. De vanligaste brotten är misshandel med 31 procent, samt sexualbrott mot barn med 28 procent. 28 procent av de inkomna ärendena rörde unga boende i Österåker. Medlingsverksamheten hade fyra enskilda ärenden rörande misstänkta gärningspersoner hemmahörande i Österåker.

Alternativ till våld (ATV)

Alternativ till våld (ATV) är en samverkan mellan kommunerna i Roslagen. Här erbjuds våldsutövare, våldsutsatta och anhöriga samtal och stöd. Såväl barn som vuxna kan söka sig till stödet. Ingen remiss behövs från hemkommunen för stöd från ATV, utan den enskilde individen kan själv söka sig dit. Totalt har ATV haft 543 ärenden från Österåker under 2023, kontra 606 ärenden under 2022 och 708 ärenden 2021. För att brottsutsatta barn ska få stöd via ATV måste båda vårdnadshavarna ge sitt samtycke, vilket kan försvåra i de fall som den ena vårdnadshavaren också är våldsutövare.

Kvinnojouren i Österåker

Kvinnojouren i Österåker är en ideell förening som erbjuder skyddat boende, samtalsstöd och anonym chattverksamhet. Under året har Kvinnojouren haft kontakt med 90 kvinnor, men har haft utmaningar med att hjälpa papperslösa kvinnor då jouren är beroende av finansiering från kvinnan själv eller socialtjänsten. Kvinnor med svår psykisk ohälsa, funktionsvariation eller missbruk kan inte tas emot på grund av boendets begränsningar. Kvinnojouren är även öppen för män som utsatts för våld, men har ännu inte haft några manliga klienter. Kvinnojouren arbetar också med våldsförebyggande insatser, som "En vecka fri från våld", i samarbete med kommunen.

Kvinnojouren har identifierat okunskap om lagändringen och barns rätt till skolgång och upplever detta som en utmaning. Samverkan med utbildningsförvaltning och andra skolhuvudmän kan öka kunskapen om barnens rättigheter. En ny lag om placering av barn i skyddat boende trädde i kraft den 1 april 2024. Den nya lagen ger möjlighet att placera barn i skyddat boende utan den andra vårdnadshavarens samtycke. De skyddade boenden ska ha tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) från den 1 april 2024. Kvinnojouren har ansökt om tillstånd men inte fått svar per den 16 oktober 2024.

Brottsofferjouren Roslagen

Österåkers kommun och Brottsofferjouren Roslagen ingick den 1 januari 2024 en överenskommelse om Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP). Brottsofferjouren Roslagen är en ideell förening utan myndighetsanknytning och erbjuder kostnadsfri hjälp och stöd till brottsoffer, vittnen och deras anhöriga bosatta i Danderyd, Norrtälje, Täby, Vallentuna, Vaxholm och Österåker. Föreningen består av anställd personal och ideella stödpersoner.

Brottsofferjouren är ett komplement till samhällets övriga insatser, samverkar med polisen och fungerar som stöd för den brottsutsatte. Under 2023 kom 113 ärenden från Österåker, vilket är en ökning med 71 procent från 2022. Ungefär dubbelt så många kvinnor som män kontaktar jouren och den vanligast förekommande åldersgruppen är vuxna 26-64 år även om både ungdomar och seniorer också tar kontakt. De vanligaste brotten som ärendena från Österåker omfattar är bedrägerier, ofredande, misshandel och olaga hot.

Bellis ungdomsjour

Bellis är en ideell, religiöst- och partipolitiskt obunden ungdomsjour som vänder sig till ungdomar, som av olika anledningar behöver någon som lyssnar. Detta görs främst via jourens stödchatt men verksamheten driver också skolprojekt för att främja psykisk hälsa bland elever, anordnar föreläsningar och håller i tjej- och filmkvällar. Ungdomsjouren samverkar med kommunen i det övergripande våldsförebyggande arbetet som exempelvis "En vecka fri från våld".

Under 2023 har jouren mottagit 30 samtal om våld, varav några av dessa är återkommande. Uppfattningen är att det främst rör sig om tjejer, men det är oklart då samtalen är anonyma. Antal kontakter är stabil över tid, räknat de senaste tre åren. Förutom chatten har jouren en kurator som unga kan få träffa vid behov samt en öppen och riktad verksamhet. När det gäller HBTQIA+ har ungdomsjouren speciella kvällar där volontärerna arrangerar aktiviteter för målgruppen. Det finns även ett särskilt fokus på dessa frågor när nya volontärer utbildas. Under året har ungdomsjouren utvecklat sin verksamhet med bland annat juridisk vägledning, samt erbjudit föreläsningar inom området om våld i ungas parrelationer och ungas utsatthet på nätet. Utifrån detta har ungdomsjouren varit ute i samtliga högstadieskolor och haft samtal med ungdomar.

Österåker-Östra Ryds församling

Österåker-Östra Ryds församling har ett nära samarbete med kommunen i det våldsförebyggande arbetet. En del i arbetet innebär att synliggöra mäns våld mot kvinnor genom arbetet med "En vecka fri från våld". En annan samverkan är genom att personal i svenska kyrkan som håller i ABC-föräldrastödsgrupper. Utöver detta erbjuder kyrkan andra viktiga funktioner, såsom barn- och ungdomsverksamhet, föräldracafé, familjerådgivning, en samtalsakut och stöd till våldsutsatta personer.

Barnavårdscentralen (BVC), Mödravårdscentralen (MVC) och Familjecentralen

BVC Sju Systrar är en regional aktör som erbjuder rådgivning, hälsosamtal och uppföljningar. Samverkan mellan kommunen och regionen genom familjecentralen bidrar till tidiga insatser för familjer i Österåker. I kommunen finns en tvärprofessionell samverkansgrupp som fångar upp och ger familjer stöd redan under graviditeten. Efter barnets födelse erbjuder barnhälsovården hembesök och därefter görs en planering utifrån familjens behov. Föräldrar ges stöd enskilt och i grupp. Socialförvaltningens föräldrastödjare inom familjecentralen ger föräldrar stöd enskilt och deltar i föräldragrupper. Familjecentralen har både generella och riktade föräldragrupper. De riktade grupperna vänder sig till familjer som behöver extra stöd i ett mindre sammanhang. Det nära samarbetet mellan öppna förskolan, barnhälsovården, barnmorskemottagningen och socialförvaltningen i familjecentralen möjliggör ett hälsofrämjande och förebyggande arbete med fokus på de små barnens villkor.

Fastighetsbolag

Cirka fyra gånger per år träffas kommunens fastighetsbolag Armada, Heimstaden och Wallenstam tillsammans med polis och trygghetssamordnare i en fastighetsgrupp med fokus på området Norrgårdsvägen för att tillsammans arbeta med frågor kopplade till närområdet. I denna samverkan ingår att dela och utveckla aktuell lägesbild, utveckla arbetssätt och ta fram förebyggande åtgärder på både lång och kort sikt.

Citycon (Ägare av Åkersberga centrum)

Den nuvarande centrumägaren Citycon är en aktiv samverkansaktör med kommunen i och med att de förvaltar centrumlokalerna i Åkersberga. Utöver att Citycon är en aktiv part i EST-gruppen har Citycon och kommunen ett eget forum där säkerhetsfrågor diskuteras. Hur aktivt forumet är varierar, beroende på lägesbilden för Åkersberga centrum.

3.5 Forum för engagerade invånare

Invånarengagemang är betydelsefullt för att minska brottsligheten och skapa ett tryggare samhälle. Frivilliga invånare som önskar att engagera sig ideellt i Österåker har möjlighet att göra det på olika sätt, i olika sammanhang. Exempel på områden där invånare kan engagera sig är:

Nattvandring

Nattvandrande föräldrar och andra vuxna fyller en mycket viktig funktion för tryggheten på de platser där ungdomar finns. Deras uppgift är att i samverkan med kommunens personal skapa kontakt med ungdomarna. Nattvandringen utförs oftast av lokala föreningar och föräldrar till skolungdomar.

Grannsamverkan

En aktiv grannsamverkan kan göra bostadsområden mindre attraktiva för brottslig verksamhet. Det har visat sig vara effektivt för att minska så kallad vardagsbrottslighet i bostadsområden såsom inbrott i bostäder, bilar och båtar samt skadegörelse.

Båtsamverkan

Genom samverkan på marinor och i hamnar kan båtägare snabbt rapportera misstänkta aktiviteter vilket stärker säkerheten och förebygger stölder av och ur båtar.

3.6 Kamerabevakning i Åkersberga centrum

Som en del i arbetet med att skapa säkerhet och trygghet har några områden i Åkersberga centrum kamerabevakning. Bevakningskameror finns bakom Berga teater på Lennart Neckmans väg 8 samt området bakom Bergahallen på Lennart Neckmans väg 12, den så kallade Hästskon. Syftet med att bedriva kamerabevakning är att förebygga, förhindra upptäcka och utreda brott samt störning av allmän ordning och säkerhet. Kamerabevakningen får endast ske om det enligt kamerabevakningslagen och dataskyddsförordningen (GDPR) finns en laglig grund för detta och kommunens kamerabevakning sker enligt tillstånd av Integritetsskyddsmyndigheten (IMY). Bildmaterialet lagras i 14 dagar och kan på begäran lämnas ut till brottsbekämpande myndigheter.

4. Övergripande lägesbild för Österåkers kommun

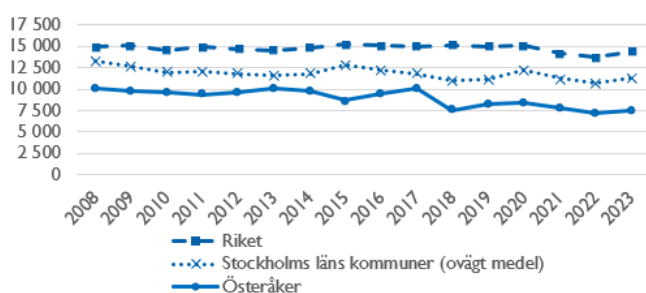
I det här avsnittet presenteras statistik över anmälda brott inom Österåkers geografiska område. Statistiken fokuserar i huvudsak på år 2023 men omfattar även jämförelser över tid, samt hur Österåkers brottslighet ser ut i relation till riket och Stockholms läns kommuner.

4.1 Ökar brottsligheten?

Sedan 2008 har det totala antalet anmälda brott per 100 000 invånare minskat. Österåker har konsekvent haft ett lägre antal anmälda brott jämfört med både Stockholms läns genomsnitt och riksnittet under perioden 2008-2023. Riket och Stockholms läns kommuner visar en mer stabil trend (se Figur 5).

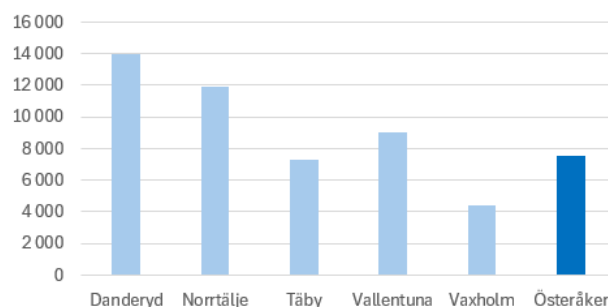
Österåker har under 2023 ett lägre antal anmälda brott i jämförelse med merparten av kommunerna som ingår i Stockholm-Nordost (StoNo), men ligger högre än Vaxholm och på en liknande nivå som Täby. Danderyd och Norrtälje har däremot betydligt högre nivåer av anmälda brott (se Figur 6).

Anmälda brott totalt, antal/100 000 invånare, riket, region Stockholm, Österåkers kommun, 2008-2023

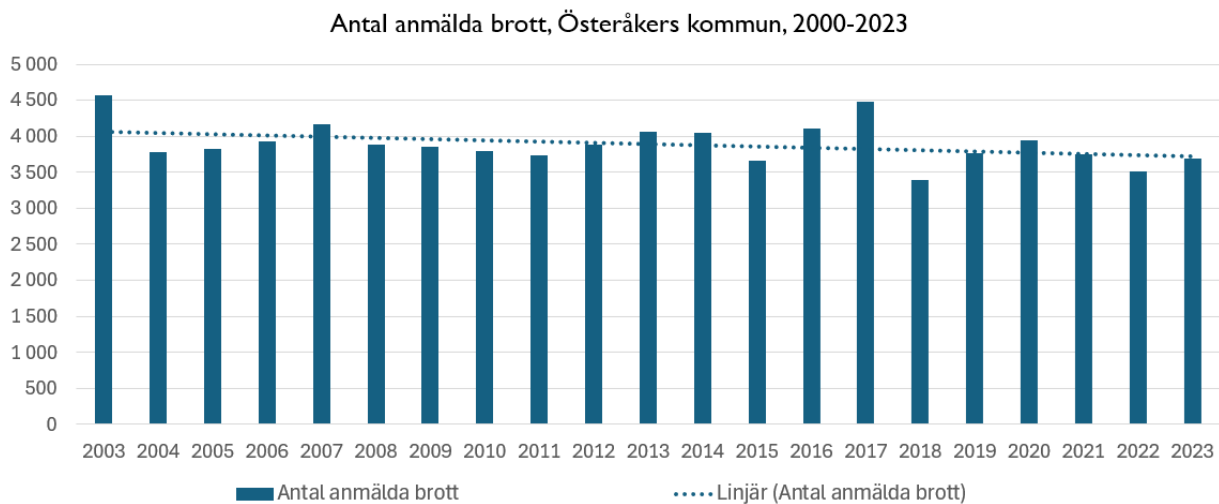
Figur 5. Källa: Brå

Anmälda brott totalt, antal/100 000 invånare, StoNo, 2023

Figur 6. Källa: Brå

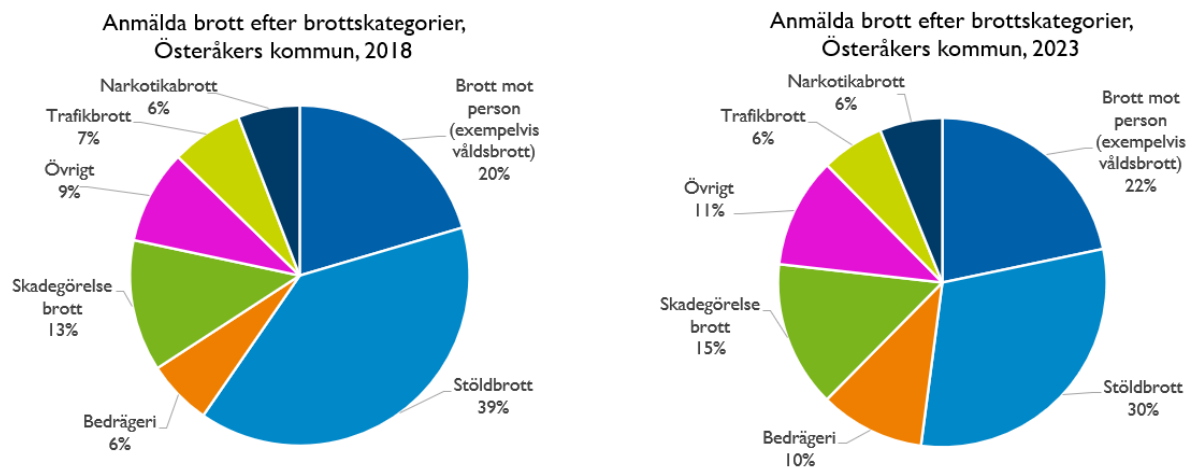
Även det faktiska antalet anmälda brott har minskat, trots en påtaglig befolkningsökning. Det innebär att antalet anmälda brott per invånare har sjunkit stadigt under de senaste två decennierna (se Figur 7). Statistiken talar för en förbättrad allmän säkerhet i kommunen.

Figur 7. Källa: Brå

4.2 Vilka brott begås?

Det är viktigt att bryta ner den totala mängden anmälda brott i olika kategorier för att få en mer detaljerad bild. Fördelningen av anmälda brott ser ut på följande sätt (se Figur 8) för Österåker 2018 respektive 2023:

Figur 8. Källa: Brå

Stöldbrott samt brott mot person utgör tillsammans över hälften av alla anmälda brott. De senaste fem åren har andelen anmälda stöldar minskat med nio procent medan andelen anmälda bedrägerier har ökat med fyra procent. Att bedrägeribrotten ökar ligger i linje med den nationella trenden.

Brott mot narkotikastrafflagen och trafikbrottslagen är lägst förekommande i statistiken. Dock är såväl trafikbrott som narkotikabrott så kallade upptäcktsbrott, vilket innebär att ju mer polisen arbetar med problematiken, desto fler brott upptäcks. Det finns sällan ett offer som anmäler denna typ av brott, utan det måste upptäckas av någon (polis eller vittne). Detta innebär att brottsstatistiken inte är ett bra mått på omfattningen eller utvecklingen av just denna problematik.

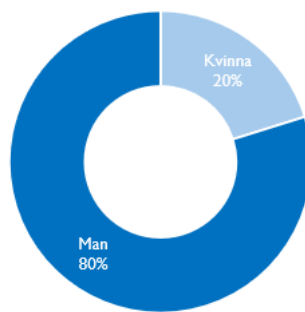
4.3 Vem begår brott?

Polisens och Brå:s statistik bygger inte på domar (där skulden är bekräftad) utan på vilka personer som misstänks för brott. Det går därför inte att likställa kategorin ”misstänkta för brott” med ”personer som begår brott”. Att granska kategorin misstänkta kan ändå skapa bättre förståelse för vem som begår brotten och vad de har gemensamt. Något som är viktigt eftersom det gör det möjligt att utveckla mer riktade och effektiva brottsförebyggande insatser.

A. Kön

Enligt polisens interna statistik utgör män den största andelen (80 procent) av de som registrerats som misstänkta för brott i Österåker (se Figur 9). Det ligger också i linje med nationell statistik. Män begår fler och grövre brott än kvinnor. När det gäller sexualbrott är skillnaderna mellan kvinnor och män som störst, nationellt lagförs män för mer än 200 gånger fler sexualbrott än kvinnor.

Misstänkta gärningspersoner per kön, Österåkers kommun, 2023

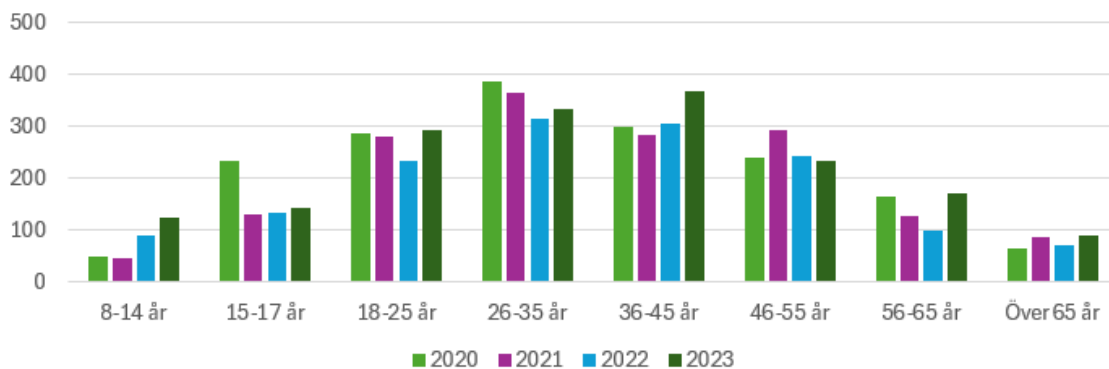

Figur 9. Källa: Polismyndigheten

B. Ålder

När det gäller ålder finns det tydliga mönster bland de som misstänks för brott. Flest misstänkta gärningspersoner återfinns i åldersgruppen 26-45 år i Österåker. Mellan åren 2020-2023 har antalet unga som misstänks för brott ökat kraftigt i åldersgruppen 8-14 år (se Figur 10).

Misstänkta för brott efter ålderskategorier, Österåkers kommun, 2020-2023

Figur 10. Källa: Polismyndigheten

C. Andra faktorer

Utöver ålder och kön finns det andra faktorer som är omdiskuterade, exempelvis om det finns en koppling mellan brottslighet och socioekonomisk bakgrund, eller mellan brottslighet och utländsk bakgrund. Brå har analyserat dessa samband i två fördjupade rapporter: *Socioekonomisk bakgrund och brott* (2023c) samt *Misstänkta för brott bland personer med inrikes respektive utrikes bakgrund* (Brå 2021a).

Rapporterna drar inga säkra slutsatser om vad som kan orsaka att vissa grupper i högre grad riskerar att misstänkas för brott, men några faktorer som lyfts som möjliga bidragande faktorer är föräldrars erfarenheter från ursprungslandet och i det nya hemlandet, socioekonomiska resurser, psykisk hälsa, graden av identifiering med olika typer av maskulinitets- och hedersnormer, större sannolikhet att utsättas för poliskontroller, kulturella skillnader, utbildning, tillgång till arbetsmarknaden, segregation i bostadsorten och graden av exponering för kriminella miljöer. Enligt Brå beror skillnaden mest sannolikt på ett komplext samspel mellan flera olika faktorer.

4.4 Vem utsätts för brott?

Alla anmälda brott i Österåker har inte en målsägande, det vill säga en person som blivit utsatt för brott (något som saknas när det gäller exempelvis bruk av narkotika eller fortkörning).

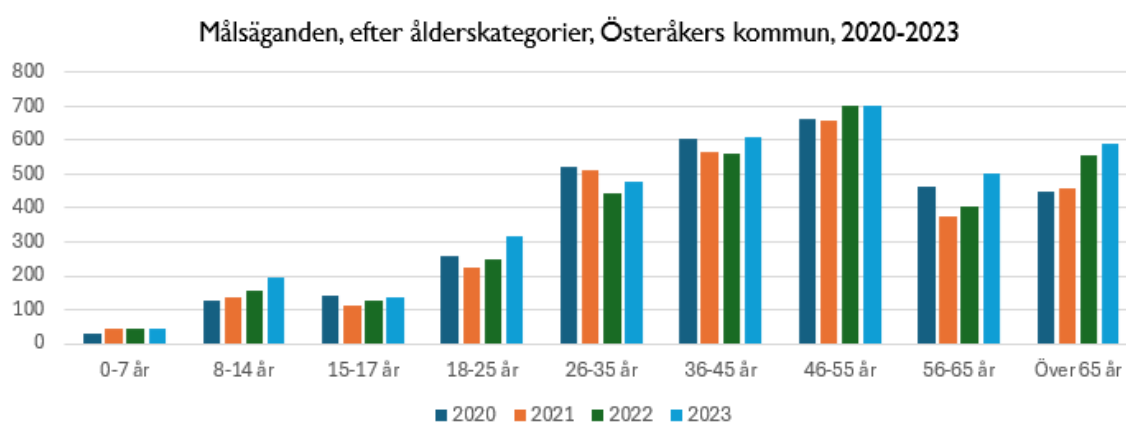
A. Kön

Enligt polisens statistik är könsfördelningen bland målsägande förhållandevis jämn, med viss överrepresentation av män (54 procent).

B. Ålder

Generellt sett indikerar polisens interna statistik att antalet målsägande har ökat i Österåker mellan 2020 och 2023, med en hög koncentration i åldersgrupperna 26-55 år och uppåt. Det finns en tydlig trend av ökning i ålderskategorierna 8-14 samt över 65 år. Åldersgruppen 46-55 år har haft flest antal målsägande under samtliga undersökta år.

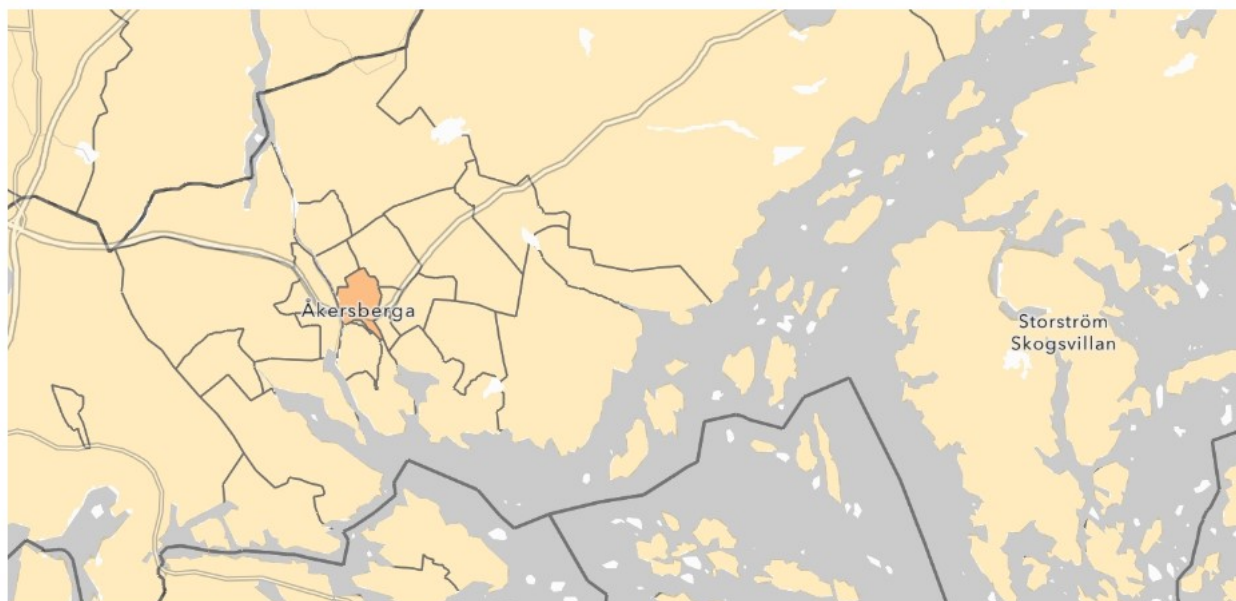
Den yngre åldersgruppen 0-14 år har en betydligt lägre representation, men det går att se en successiv ökning över åren (se Figur 11).

Figur 11. Källa: Polismyndigheten

4.5 Var sker brotten?

Det finns ett tydligt samband mellan brottsstäthet och befolkningstäthet i Österåker. Där det bor många människor anmäls det också fler brott. Åkersberga tätort, det vill säga centrum och tätt kringliggande områden, är den plats där flest brott anmäls (se Figur 12). Lägst antal anmälda brott har landsbygden och skärgården. Det orangefärgade området på kartan nedan visar på en högre koncentration av anmälda brott. Underlaget till brottskartan avser anmälda livskvalitetsbrott i Stockholmsregionen. Med livskvalitetsbrott menas brott och ordningsstörningar som påverkar tryggheten i vardagen för de som bor, vistas och verkar i ett område. Totalt har dryg 100 brottskoder valts ut för att fånga livskvalitetsbrott. Dessa avser skadegörelse, fordonsbrott, narkotikabrott, inbrott, misshandel, ofredande, stöld person, olaga hot, rån och våldtäkt utomhus .

Figur 12. Regional lägesbild: Om livsvillkor, brott, narkotika samt otrygghet i Stockholms län 2023
Källa: Länsstyrelsen Stockholm.

5. Våldsbrott

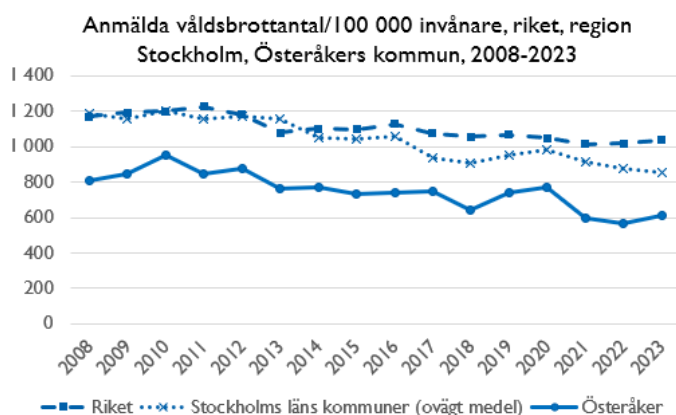
I det här avsnittet presenteras en fördjupning och orsaksanalys av våldsbrotten i Österåker. Våldsbrott handlar om brott mot människors fysiska och psykiska integritet. Det rör sig exempelvis om dödligt våld, misshandel, rån, hot och sexualbrott.

5.1 Våldsbrott

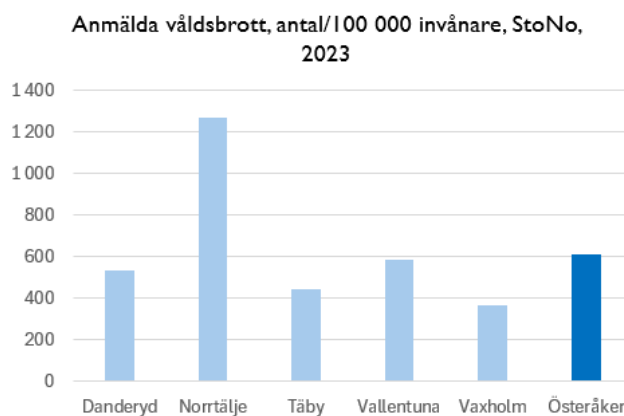
Brå:s statistisk över anmälda våldsbrott omfattar en summering av försök till mord eller dråp, misshandel, våldtäkt, grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning, våld mot tjänsteman och rån. Den långsiktiga trenden visar att antalet anmälda våldsbrott är nedåtgående i Österåker och att kommunen ligger på en markant lägre nivå än både riket och länet. Dock har det skett en viss ökning av antalet våldsbrott mellan 2022 och 2023 (se Figur 13).

En möjlig förklaring till ökningen kan vara effekter av pandemin. Under pandemin minskade den fysiska interaktionen mellan människor, vilket kan ha lett till färre anmälda våldsbrott. När restriktionerna lättade och människor började återgå till sociala aktiviteter, kan en tillfällig ökning av konflikter och våldsbrott ha uppstått. Ökningen kan även bero på att Österåker, precis som andra kommuner, påverkats av organiserad brottslighet och konflikter mellan kriminella nätverk, vilket skulle kunna förklara en viss ökning av våldsbrott.

I jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost ligger Österåker i en relativt jämn nivå med Vallentuna och Danderyd (se Figur 14). Norrtälje sticker ut med dubbelt så många anmälda våldsbrott som Österåker.

Figur 13. Källa: Brå

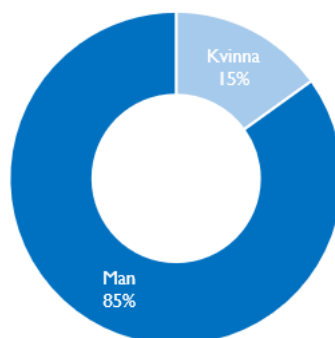

Figur 14. Källa: Brå

A. Kön

Enligt polisens interna statistik står män för majoriteten (85 procent) av antalet misstänka våldsbrott (se Figur 15). De vanligaste våldsbrotten som män misstänks för är misshandel och hot mot en närstående kvinna, följt av misshandel mot man.

Misstänkta för våldsbrott,
Österåkers kommun, 2023

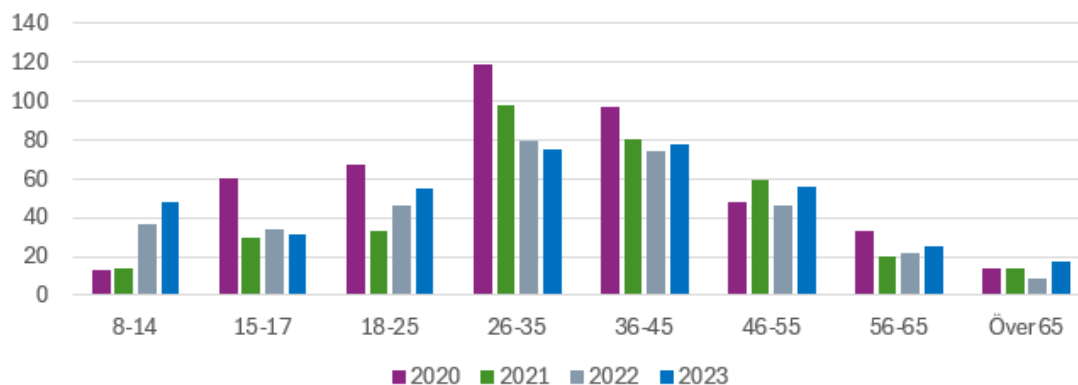

Figur 15. Källa: Polismyndigheten

B. Ålder

De flesta misstänkta återfinns i åldersgrupperna 26-35 och 36-45, även om antalet har sjunkit markant mellan 2020 och 2023. Samtidigt har det skett en kraftig ökning av antalet misstänkta i åldersgruppen 8-14 (se Figur 16).

Misstänkta för våldsbrott, Österåkers kommun, efter ålderskategorier,
2020-2023

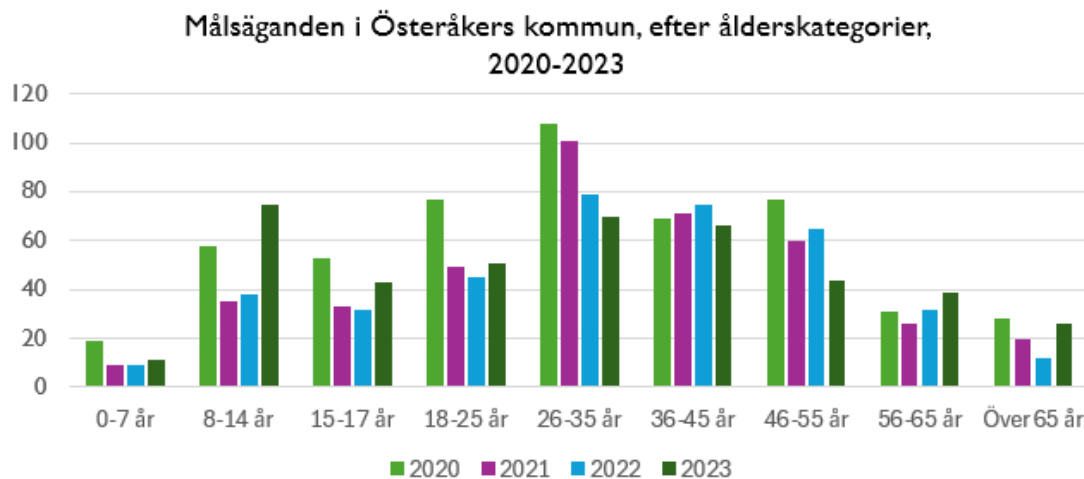
Figur 16. Polismyndigheten

Nätverkskriminaliteten har blivit ett växande problem i Sverige, och yngre individer används ofta som redskap av äldre kriminella. Kriminella nätverk rekryterar ofta unga för att utföra uppgifter, såsom att bära vapen eller begå brott, då dessa unga får mildare rättsliga påföljder. Unga med livssituationer som innefattar många riskfaktorer är mer sårbara för rekrytering. Utan adekvat stöd och sociala insatser kan unga människor söka tillhörighet och status inom kriminella grupper. Unga människor i riskzonen för våldsbrott har ofta bakomliggande problem så som psykisk ohälsa, traumatiska upplevelser eller utsatthet för våld i hemmet - något som kan påverka den emotionella och beteendemässiga utvecklingen.

Unga människor utsätts idag också för en större exponering av våldsamma och kriminella beteenden genom exempelvis sociala medier. Kriminella nätverk använder sig av digitala plattformar (exempelvis TikTok, Instagram och Snapchat) som kanaler för att sprida våldsideal och glorifiering av kriminalitet, vilket kan normalisera våld bland unga.

C. Målsägande

Antal målsägande för våldsbrott är färre 2023 (ca 400 målsäganden) jämfört med 2020 (ca 500 målsäganden). 2023 ligger målsäganden i åldersgruppen 8-14 på den högsta nivån för perioden 2020-2023. Därmed utgör unga 8-14 år den åldersgrupp med flest målsäganden av samtliga åldersgrupper (se Figur 17).

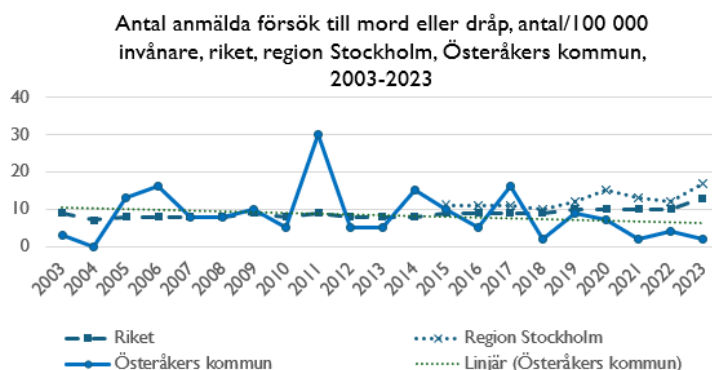
Figur 17. Källa: Polismyndigheten

Som tidigare nämnt, kan kriminella nätverk i allt större utsträckning rekrytera yngre individer, vilket ökar deras exponering för våldsamma situationer. Detta kan leda till att de unga blir offer i uppgörelser eller andra våldsrelaterade händelser. Våld mellan jämnåriga utgör den största orsaken till ökningen i åldern 8-14.

I Lokal uppföljning av ungdomspolitiken (LUPP) 2022 framkommer att skolan är den överlägset vanligaste platsen där unga upplever mobbning, trakasserier och utfrysning. Den ökande användningen av sociala medier bland barn och unga har också gett upphov till nya former av kränkningar och våld. Hot och trakasserier online, som ofta eskalerar till fysiskt våld, kan ha bidragit till att fler unga blir målsägande. I LUPP 2022 framgår det att hot på sociala medier är vanligt förekommande bland såväl killar som tjejer, på både högstadiet och gymnasiet.

5.2 Dödligt våld

I denna kategori ingår mord, dråp, barnardrån samt vållande till annans död. Dödligt våld utgör en mycket liten del av alla anmälda brott, men är ändå en viktig kategori att beakta eftersom det handlar om mycket allvarliga brott. Sedan 90-talet har genomsnittet för antal anmälda försök till mord eller dråp legat på en jämn nivå. Statistiken visar på variationer mellan åren, med en topp 2011 (se Figur 18). I förhållande till kommunerna i Stockholm-Nordost har Österåker få antal anmälda försök till mord eller dråp 2023 (se Figur 19).

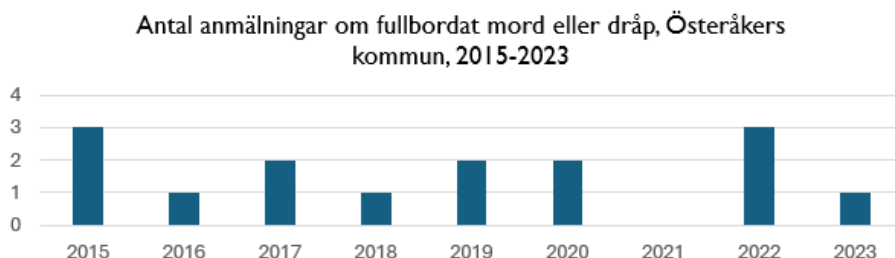

Figur 18. Källa: Brå

Figur 19. Källa: Brå

Det är viktigt att vara medveten om att anmälda fall av mord eller dråp kan innehålla fall som sedan visar sig bero på olyckor, suicid eller naturliga förklaringar. Nationellt har skillnaden mellan anmälda brott och konstaterade fall ökat över tid. Totalt har 15 anmälningar om fullbordade mord eller dråp förekommit i Österåker under tidsperioden 2015-2023 (se Figur 20).

Figur 20. Källa: Brå

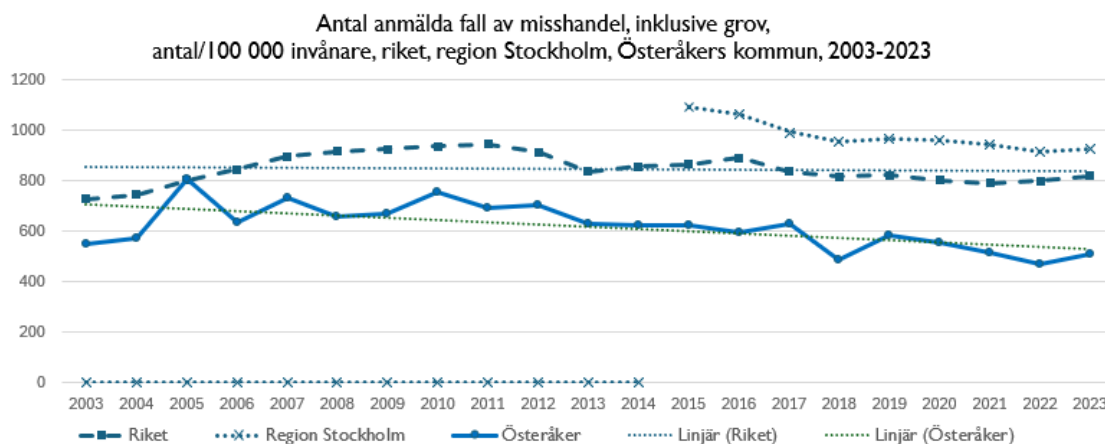
Dödligt våld påverkas av en kombination av sociala, ekonomiska och kriminella faktorer, så som narkotikarelaterad brottslighet. Den kraftiga uppgången under 2011 (se Figur 18) kan kopplas till våldsbrott inom kriminella grupper, som intensifierades vid en aktiv konflikt under den aktuella perioden.

Under de senaste åren har det skett en negativ utveckling där dödligt spräng- och skjutvapenvåld blivit ett återkommande samhällsproblem. Ofta återfinns detta under andra typer av brottskoder än nämnt ovan.

I Österåker har ett antal brott kopplat till sprängdåd och skjutvapenvåld inträffat under både 2023 och 2024 med två explosioner vid bostadshus vilket resulterade i materiella skador på bostäder. Skjutningar har inträffat mot personer vid eller i bostad. Polisen har även informerat att man förhindrat våldsdåd i kommunen under 2023 samt 2024.

5.3 Misshandel

Misshandel avser en handling som orsakat en person kroppsskada, sjukdom, smärta eller vanmaktmed mening/uppsåt. Antalet fall av misshandel per 100 000 invånare i riket som helhet har legat relativt stabil. Österåker följer ungefär samma trend som riket men på en lägre nivå (se Figur 21).

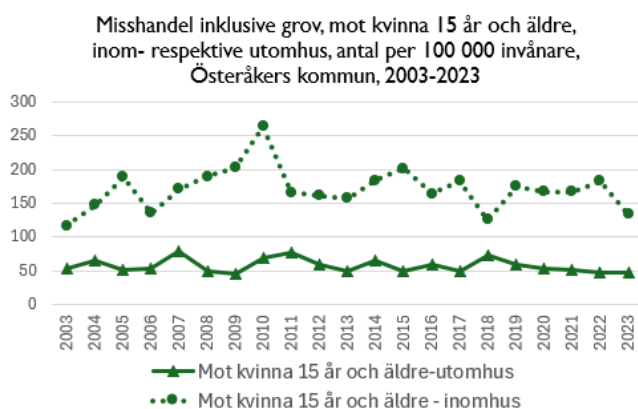

Figur 21. Källa: Brå

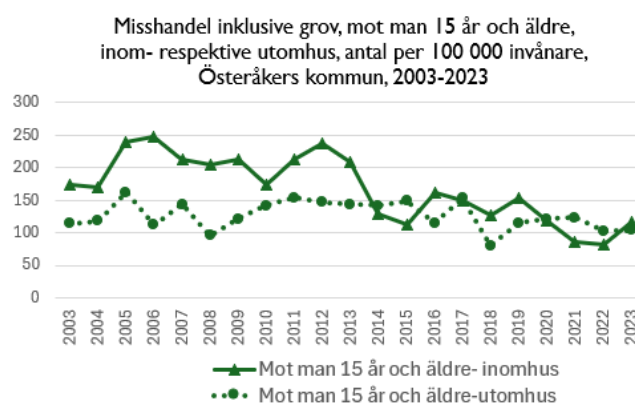
Det höga utfallet 2005 kan ha varit resultatet av lokala faktorer såsom en ökning av ungdomsbrottslighet eller ökade konflikter inom kriminella grupper. Nedgången därefter skulle kunna vara resultatet av mer effektiva polisinsatser eller lokala åtgärder för att motverka våld och misshandel. Satsningar på förebyggande arbete, såsom ökad trygghet i offentliga miljöer, kan också ha haft en positiv effekt. Den låga nivån 2018 skulle kunna bero på den ökade polisiära närvaron som ägde rum under projektet ”Stoppa droghandeln”. Ökningen 2023 skulle kunna förklaras av en post-pandemisk återgång till tidigare års nivåer, men också av ökad grad av våldsbrott inom kriminella nätverk.

Anmälda misshandelsfall uppdelat efter kön, utomhus respektive inomhus

När det gäller antalet fall av misshandel i utomhusmiljöer har våldet mot män minskat successivt över tid (se Figur 22), medan antalet fall av misshandel mot kvinnor har legat relativt stabilt. Däremot har misshandel som sker inomhus, sett till både män och kvinnor, förblivit relativt oförändrad. Misshandel mot kvinnor sker vanligtvis inomhus (se Figur 23).

Figur 22. Källa: Brå

Figur 23. Källa: Brå

Att misshandel mot män i utomhusmiljöer har minskat kan möjligen bero på förändrade sociala normer, minskad alkoholkonsumtion och därmed minskat antal konfliktsituationer i offentligheten. Trots insatser för ökad trygghet i offentliga miljöer, såsom bättre belysning eller kameraövervakning, kan kvinnor fortfarande vara utsatta för våld av individer med avsikt att skada, ofta oprovcerat och på grund av könsbaserade motiv. Detta kan förklara varför misshandel mot kvinnor i utomhusmiljöer inte minskat i samma utsträckning som för män.

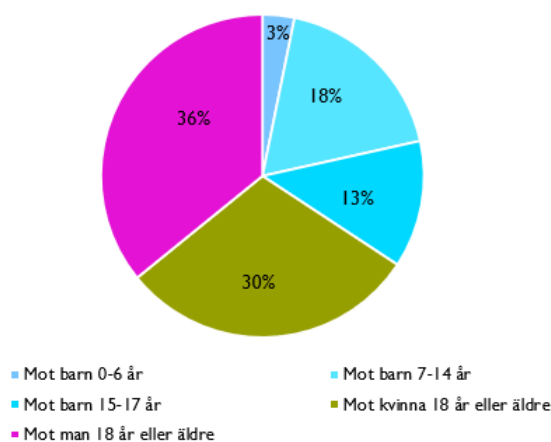
En stor andel av inomhusmisshandel, särskilt mot kvinnor, sker i nära relationer. Detta våld är svårare att påverka eftersom det ofta sker i privat sfär och under lång tid. Inomhusvåldet är ofta kopplat till isolering, maktobalans och beroenderelationer. Att våld i nära relationer inte minskat kan bero på att bakomliggande orsaker, såsom maktstrukturer, psykisk ohälsa och missbruk, är djupt rotade problem som tar tid att förändra. Dessa maktstrukturer har funnits länge och förblir en avgörande faktor för varför kvinnor i högre grad än män utsätts för misshandel i privata utrymmen.

Många kvinnor som utsätts för våld inomhus anmäler inte alltid brottet, vilket gör att misshandel inomhus kan vara underrepresenterad i statistiken, men ändå vara ett genomgående problem. Trots att medvetenheten om våld i nära relationer har ökat, kan det finnas brist på effektiva förebyggande insatser som når in i hemmet och privatlivet.

Fördelning av misshandelsfall uppdelat i kön och ålder

Fördelningen mellan misshandelsfall utifrån barn, kvinnor och män 2023 är förhållandevis jämn. Den största andelen utgörs av män, följt av barn (totalt 34 procent). Sett till åldersgrupperna för barn är åldersgruppen 7-14 år störst (se Figur 24).

Fördelning av misshandelsfall utifrån, barn, kvinnor, män, Österåkers kommun, 2023 (251 fall)

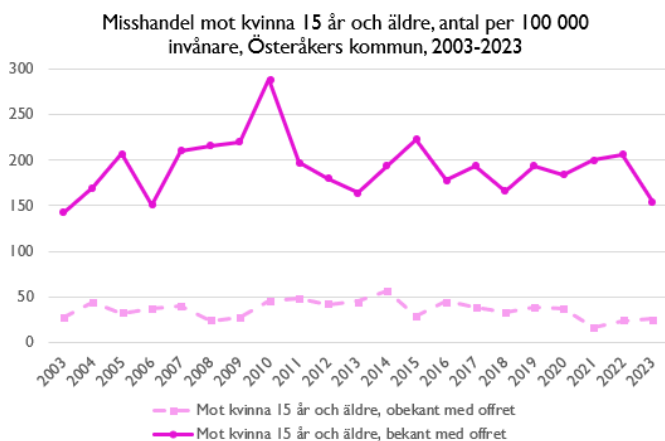
Figur 24. Källa: Brå

Inom kategorin misshandelsfall förekommer ett flertal olika brottskoder. Totalt sett är män den grupp som är mest utsatta för misshandel, men den specifika brottskod som är vanligast förekommande är misshandel mot kvinna som är eller har varit i nära relation med gärningspersonen. Män utsätts i högre grad än kvinnor för fysiskt våld, sannolikt relaterat till riskbeteenden och konflikter med andra män, där yngre män är särskilt sårbara. Samtidigt är våld mot män i nära relationer ett område där mörkertalet också kan antas vara stort eftersom män kan känna motstånd mot att rapportera våld i nära relationer.

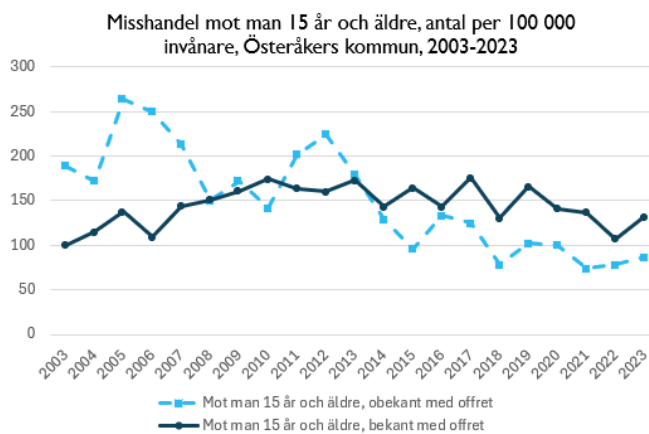
Att barn utgör en stor andel av misshandelsfallen kan ha flera orsaker. Barn är mer sårbara för våld på grund av skolmiljöer där mobbning och konflikter kan eskalera till fysiskt våld. De kan också vara utsatta för våld inom hemmet eller nära relationer, på grund av samma mekanismer som nämndes avseende misshandel mot kvinna inomhus. Det vill säga att misshandelsfallen kan vara kopplade till skadliga maktstrukturer och beroenderelationer i hemmiljön, eller att barnen i fråga har familjemedlemmar som har ett missbruk eller lider av psykisk ohälsa.

Brottsoffrets relation till misstänkt gärningsperson

Det vanligaste är att offret är en kvinna och att gärningspersonen är någon hon känner (*se figur 25*). Detta kan indikera att det rör sig om våld i nära relation. De senaste fyra åren är misshandel av kvinna över 18 år (bekant med gärningspersonen) det vanligaste anmälda våldsbrottet i Österåker. Vad gäller män har misshandel där gärningspersonen är obekant för offret minskat över tid (*se figur 26*).

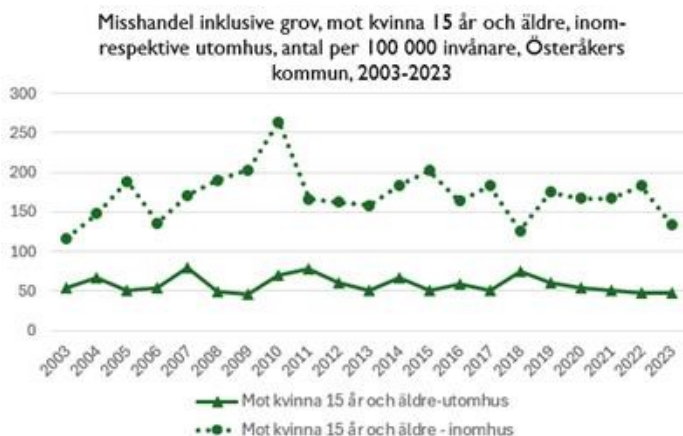

Figur 25. Källa: Brå

Figur 26. Källa: Brå

Misshandel mot kvinnor i inomhusmiljö är dubbelt så vanligt som utomhusmisshandel i Österåker (*se figur 27*). Misshandel mot män inomhus har minskat från höga nivåer under mitten av 2000-talet och stabiliserats på en lägre nivå efter 2016. Utomhusmisshandel mot män har förblivit mer stabil över tid och ligger på en lägre nivå än inomhusmisshandel (*se figur 28*).

Figur 27. Källa: Brå

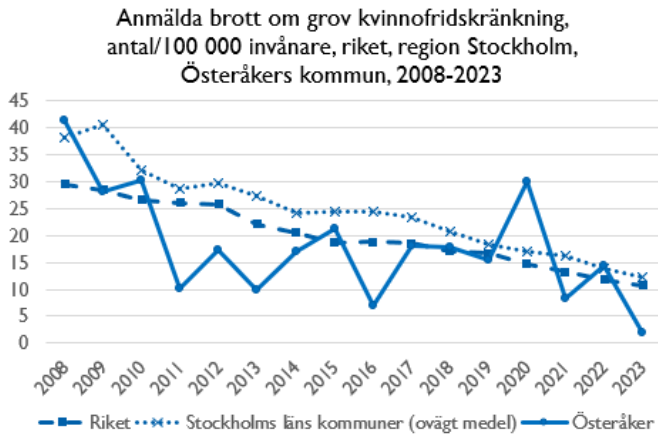
Figur 28. Källa: Brå

Grov kvinnofridskränkning

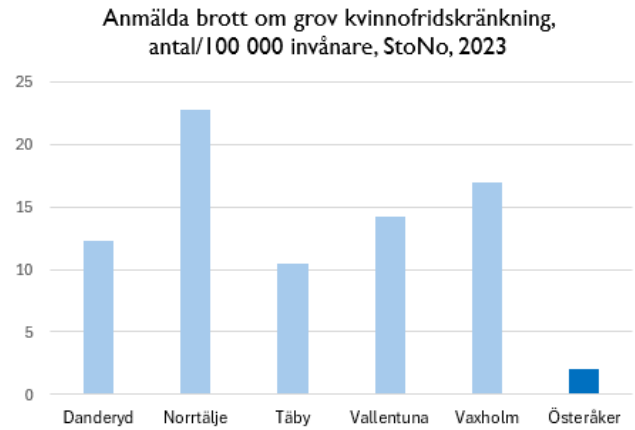
Över tid syns en övergripande minskning i anmälda fall av grov kvinnofridskränkning, både i riket och i Stockholms läns kommuner. Detta kan tyda på att åtgärder som lagstiftning, samhällsinsatser, kvinnojourer och annat stöd till utsatta kvinnor har börjat ge effekt. Kampanjer och ökad medvetenhet kan också ha bidragit till minskad förekomst av våld i nära relationer.

Österåkers övergripande trend följer riket och länets kommuner (*se Figur 29*). Mellan kommunerna i Stockholm-Nordost syns en tydlig variation i antalet anmälda fall av grov kvinnofridskränkning, där Norrtälje har betydligt fler anmälningar än de övriga, medan Österåker har den lägsta siffran (*se Figur 30*). Det finns dock inga indikationer på

att kvinnor i Österåker skulle vara utsatta för våld i nära relation i lägre utsträckning än i andra kommuner. Dock är antalet anmälda brott mycket lägre, vilket kan indikera att få antal brott har upptäckts eller att brottet har kategoriserats med en annan brottskod, som till exempelvis misshandel eller mordförsök. Den låga siffran för 2023 kan också vara en slumpmässig variation då statistiken genomgående har visat på stora variationer mellan

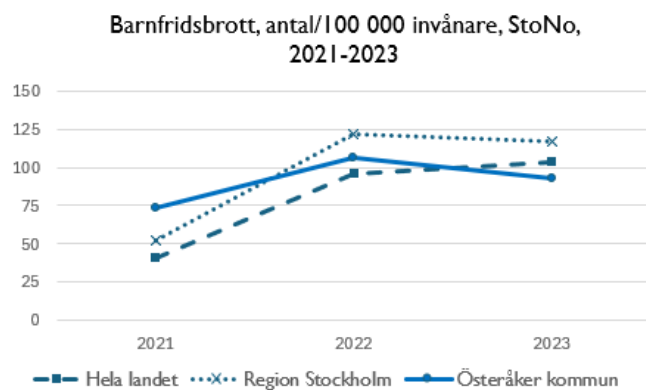
Figur 29. Källa: Brå

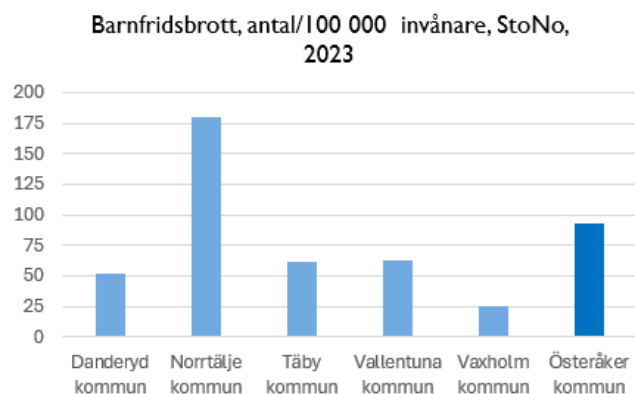
Figur 30. Källa: Brå

5.4 Barnfridsbrott

2021 infördes barnfridsbrott i Brottsbalken. Syftet med det nya brottet barnfridsbrott är att stärka skyddet för barn som blir vittne (ser eller hör) till allvarliga brott inom familjen, exempelvis våld och flera olika sexualbrott. Ökat antal orosanmälningar är därmed en naturlig följd av den nya lagen och ska tolkas som att barn som brottsoffer tydliggörs. Skillnaden mellan antal anmälningar mellan kommunerna kan bero på olika kunskapsnivåer gällande den nya lagen och varierad benägenhet att anmäla oro för barn. Österåker har ett något lägre antal anmälda barnfridsbrott jämfört med riket och regionen (se Figur 31). Mellan kommunerna i Stockholm-Nordost syns en tydlig variation i antalet anmälda fall av barnfridsbrott. Norrtälje har högst antal anmälda barnfridsbrott följt av Österåker, dock på betydligt lägre nivå (se Figur 32).

Figur 31. Källa: Brå

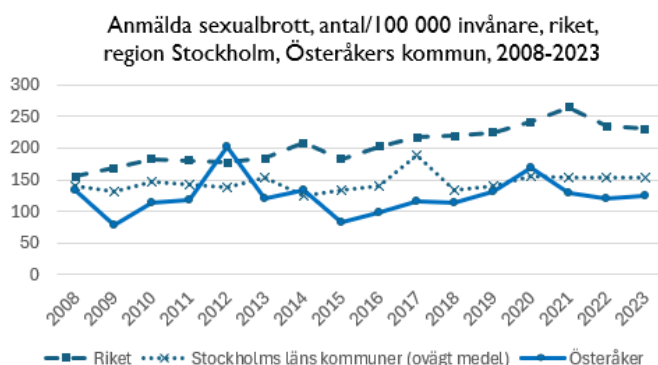

Figur 32. Källa: Brå

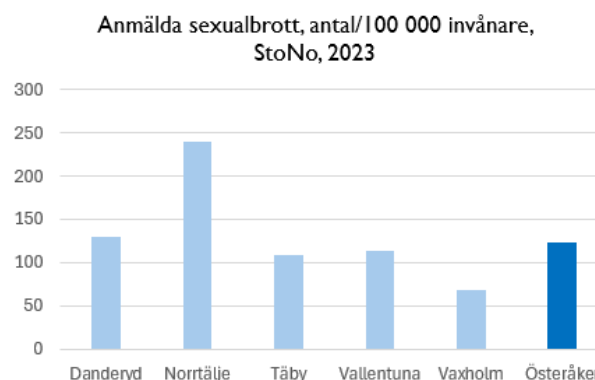
Lagen om barnfridsbrott synliggör även statistiskt förekomsten av barns utsatthet i situationer där våld i nära relationer förekommer. Statistiken påverkas även av anmälningsbenägenhet av våld i nära relation, vilket kan förklara variationen mellan de olika kommunerna.

5.5 Sexualbrott

I riket har antalet anmälda sexualbrott ökat något över tid. Österåker har varierade utfall mellan åren med en stabil trend över tid men på generellt lägre nivåer än riket och länet (se Figur 33). Bland kommunerna i Stockholm Nordost är Norrtälje den kommun som sticker ut med högst antal anmälningar. Samtidigt ligger de övriga kommunerna, förutom Vaxholm, inom ett mer likartat spann (se Figur 34). Vanligast av anmälda sexualbrott i Österåker är sexuellt ofredande samt våldtäkt. Därefter, dock på betydligt lägre nivåer, kommer utnyttjande av barn för sexuell posering.

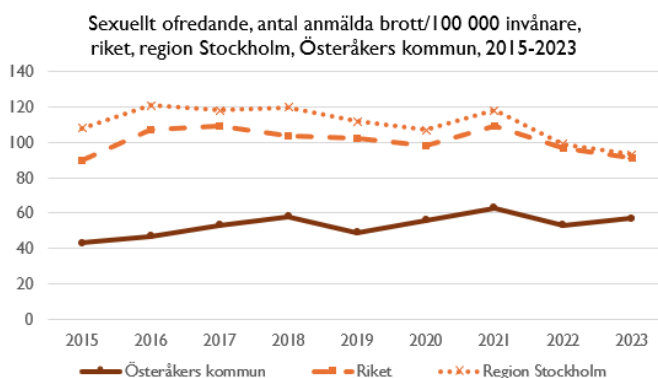

Figur 33. Källa: Brå

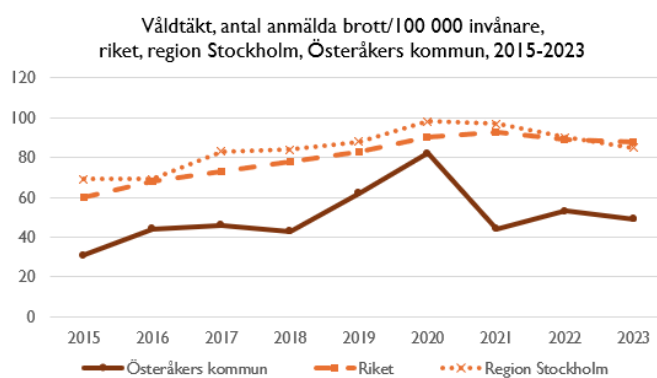

Figur 34. Källa: Brå

Vad gäller sexuellt ofredande ligger Österåker på en betydligt lägre nivå av anmälda brott än riket. Statistiken för Österåker visar en variation mellan åren och en ökande trend från 2015 till 2023 (se Figur 35). Även vad gäller våldtäkt ligger Österåker under rikets nivå, dock med en kraftig ökning under 2020 som sedan snabbt avtar. Antalet anmälda våldtäkter har gradvis ökat över tid i såväl riket som regionen, dock bortsett från de senaste åren (se Figur 36). Den generella ökningen av anmälda sexualbrott beror sannolikt på ökad medvetenhet och en större benägenhet att anmäla, särskilt efter skärpt lagstiftning, som samtyckeslagen 2018, och MeToo-rörelsen, som stärkt offrens vilja att rapportera övergrepp. Därefter återgick statistiken till tidigare nivåer.

Figur 35. Källa: Brå

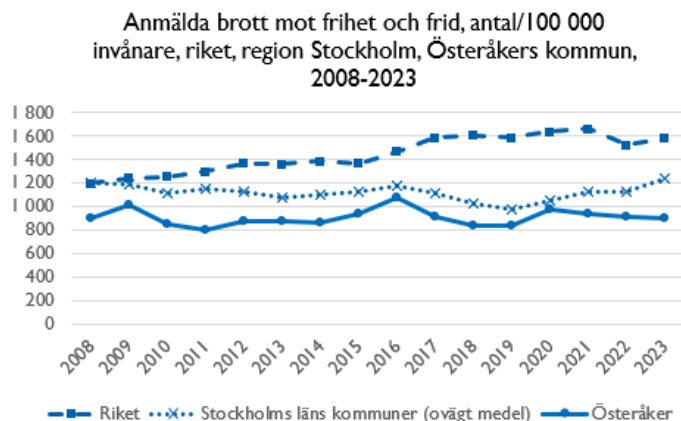

Figur 36. Källa: Brå

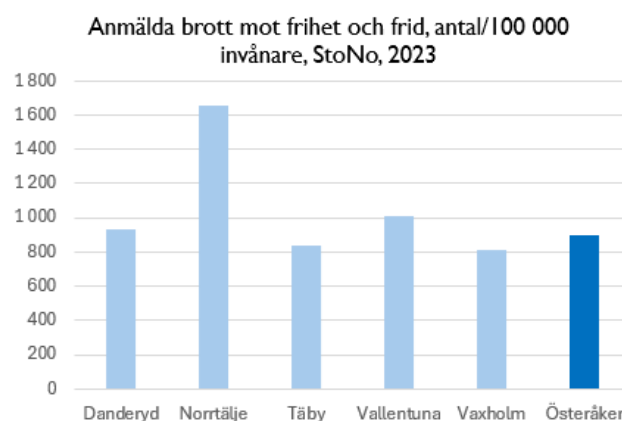
5.6 Brott mot frihet och frid

Brott mot frihet och frid omfattar bland annat olaga hot, olaga tvång och integritetsintrång. Österåker har genomgående haft en lägre nivå av antal anmälda brott mot frihet och frid jämfört med både en genomsnittskommun i Stockholms län och riksnittet. Medan riket uppvisar en ökande trend har Österåker en relativt stabil nivå över tid, men med en nedåtgående trend sedan 2020 (se Figur 37).

Kommunerna i Stockholm-Nordost befinner sig på en förhållandevis jämn nivå, med undantag för Norrtälje (se Figur 38).

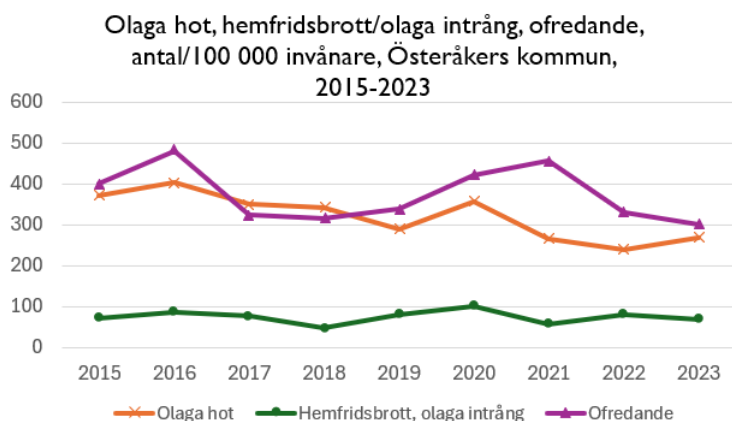

Figur 37. Källa: Brå

Figur 38. Källa: Brå

De absolut vanligaste anmälda brotten mot frihet och frid i Österåker är ofredande och olaga hot. Antalet anmälda hemfridsbrott har haft små variationer, men utan dramatiska svängningar. Anmälda olaga hot har varierat mellan åren, men har en nedåtgående trend (se Figur 39). En stor del av brotten mot frihet och frid rör olaga hot och ofredande mot kvinna 18 år eller äldre, vilket knyter an till problematiken med våld i nära relationer. Olaga hot mot kvinna 18 år eller äldre som är eller har varit närstående med gärningspersonen utgör det näst vanligaste brottet i Österåker näst efter misshandel mot kvinna i nära relation.

Figur 39. Källa: Brå

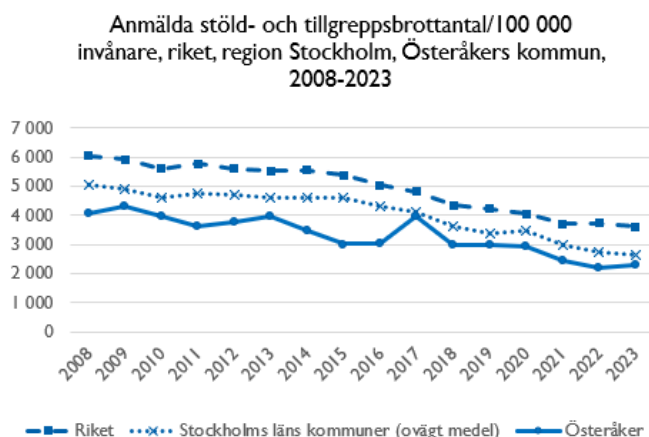
6. Egendomsbrott

I det här avsnittet presenteras en fördjupning av de brott som riktar in sig på människors egendom i Österåker. Det rör sig främst om handlingar där förövaren olagligt tar, skadar eller på annat sätt påverkar någons egendom.

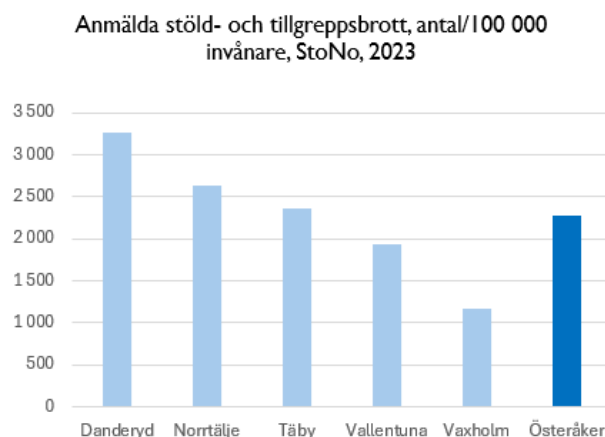
6.1 Stöld- och tillgreppsbrott

Det har skett en tydlig minskning av anmälda stöld- och tillgreppsbrott i riket och Stockholms län. Österåker följer den nedåtgående trenden, med undantag för en svag ökning mellan 2022 och 2023. Österåker har över tid legat på en lägre nivå än riket och länet (se Figur 40).

I jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost ligger Österåker i mellanskiktet, i samma nivå som Täby. Danderyd har flest anmälda stöld- och tillgreppsbrott, medan Vaxholm har minst (se Figur 41).

Figur 40. Källa: Brå

Figur 41. Källa: Brå

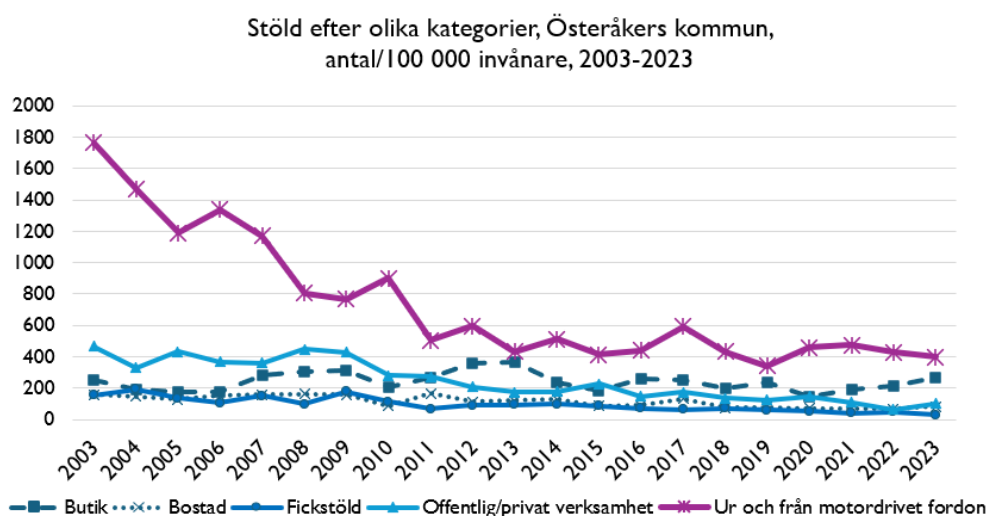
En möjlig orsak till minskningen kan vara ökad polisiär närvaro och förbättrade säkerhetsåtgärder (t.ex. övervakningskameror och larm). Den långsiktiga trenden där Österåker ligger lägre än riket och Stockholms län kan bero på kommunens specifika demografi, effektivt brottsförebyggande arbete, eller geografiska läge jämfört med andra områden.

De vanligaste stöld- och tillgreppsbrotten

Det vanligaste anmälda brottet inom stöld- och tillgreppsbrott i Österåker 2023 är stöld ur och från fordon, följt av butiksstölder. Trenden har varierat över tid, med en tydlig minskning under pandemiåren, för att sedan öka till högre nivåer. En möjligen förklaring till ökningen kan vara en successivt ökad aktivitet i fysisk handel efter pandemin, högre anmälningsbenägenhet och lågkonjunktur där matpriserna ökat kraftigt.

Därefter kommer stöld- och tillgreppsbrottet i offentlig och privat verksamhet. Över tid har denna kategori dock haft en tydligt nedåtgående trend. Den skulle kunna bero på förbättrade säkerhetssystem inom offentliga och privata verksamheter, såsom larm och bevakning, samt strängare regleringar inom verksamheterna. Uppgången som syns sedan 2022 kan, liksom för butikerna, bero på den allmänna återöppningen av samhällsfunktioner.

Anmälan om stölder i bostäder har en nedåtgående trend över tid, med förbättrade säkerhetssystem som möjlig förklaring. Även anmälda fickstölder har en nedåtgående trend över tid (se Figur 42).

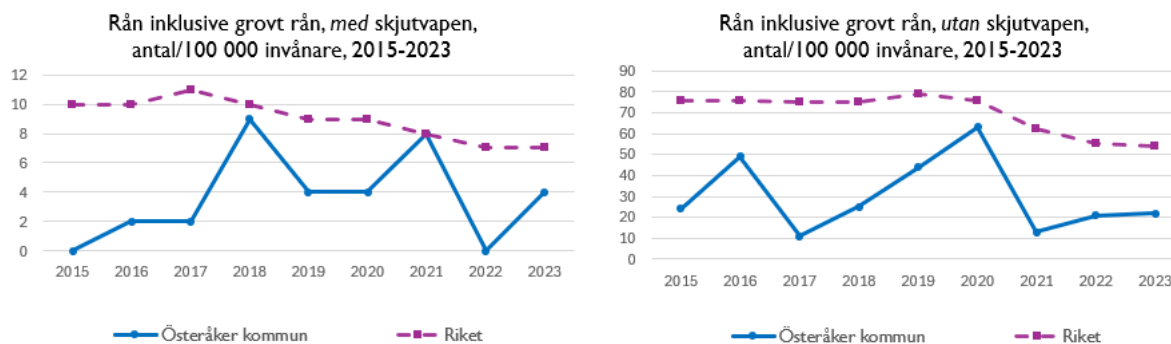

Figur 42. Källa: Brå

6.2 Rån

Det är betydligt vanligare med rån där skjutvapen inte används, vilket tyder på att de flesta rån begås med andra typer av hot eller våld. I riket som helhet ligger rån med och utan skjutvapen på en högre nivå än i Österåker, med rån utan skjutvapen som klart vanligast i såväl riket som i Österåker.

Rån med skjutvapen i Österåker sker mycket sällan, med få eller inga anmälningar under de olika åren. Rån utan skjutvapen har en mer varierad trend, med en toppnotering 2020 som följdes av en lägre nivå de efterkommande åren (se Figur 43). Variationerna kan möjligen vara kopplade till tillfälliga faktorer som ekonomiska förhållanden, lokala brottsvågor eller polisiära insatser.

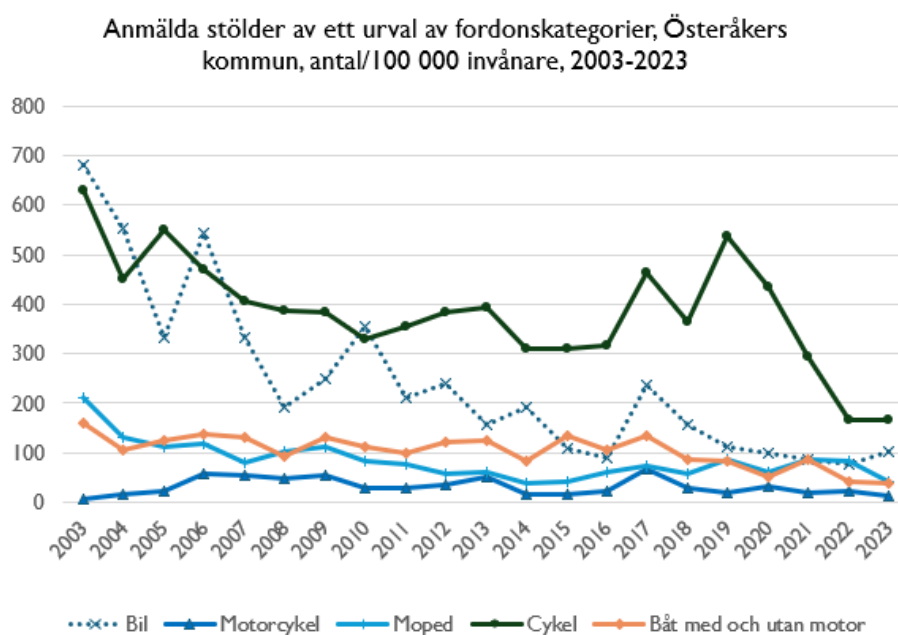
Figur 43. Källa: Brå

6.3 Stöld av fordon

Cykelstölder är den fordonskategori där flest anmälningar förekommer med en kraftig nedgång under pandemiåren. Bilstölder visar, trots stora variationer mellan olika år, en kraftig nedåtgående trend sedan 2003. Trenden ser ut att ha stabiliserats något under de senaste fem åren. Den tydliga nedåtgående trenden kan sannolikt tillskrivas förbättrade säkerhetssystem i fordon, såsom elektroniska startspärrar och GPS-spårning, samt ökad övervakning och polisiära insatser.

Anmälda stölder av båtar, med och utan motor, ligger på något lägre nivåer de senaste åren i jämförelse med inledningen av tidsperioden. Variationen mellan åren kan bero på specifika stöldlikor som riktat sig mot båtstölder i olika skeden, medan minskningen av båtstölder under senare år kan bero på ökade marina säkerhetsåtgärder, såsom båtsamverkan, som försvårar båtstölder.

Jämfört med de andra fordonskategorierna ligger stölder av mopeder och motorcyklar på relativt låga nivåer genom hela perioden, möjligen för att dessa fordon är mindre attraktiva att stjäla (se Figur 44).

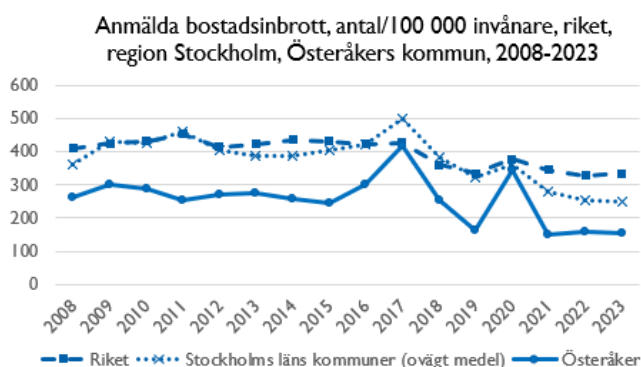
Figur 44. Källa: Brå

6.4 Bostadsinbrott

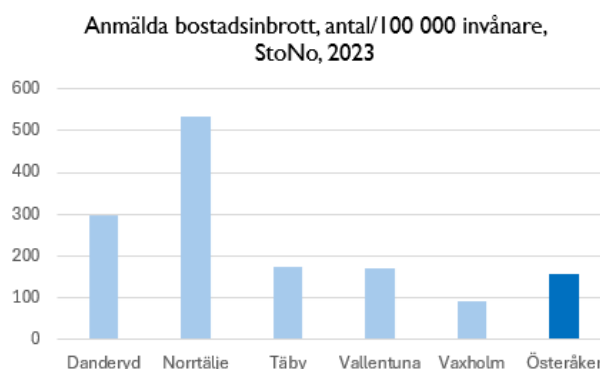
Bostadsinbrott innefattar olagligt intrång i en bostad med syftet att stjäla eller begå andra brott. Det inkluderar stöld, skadegörelse och i vissa fall även hot eller våld. I riket har antalet anmälda bostadsinbrott per 100 000 invånare legat relativt stabilt. Såväl länet som Österåker följer samma trend, med två tydliga ökningar runt 2017 och 2020. Ökningarna kan bero på en våg av organiserad brottslighet, exempelvis ligor, som ofta fokuserar på bostadsinbrott.

En nedgång av antalet anmälda inbrott i både Österåker, riket och länet syns efter 2020 (se Figur 45). Nedgången kan delvis förklaras av pandemin, då fler människor arbetade hemifrån och bostäderna var mer övervakade, vilket minskade möjligheterna för kriminella att agera obemärkta. Att nivån för antalet bostadsinbrott i Österåker därefter har stabiliserats på en lägre nivå kan vara resultatet av stärkta förebyggande åtgärder, så som bättre lås och larm, samt större medvetenhet hos allmänheten om att skydda sina hem. Även kommunens tillväxt kan bidra till minskade bostadsinbrott, eftersom tätare bebyggelse ger bättre uppsikt över grannarna. I nya områden är även vegetationen gles, vilket ökar insynen, och nybyggda hus har bättre skalskydd och är svårare att bryta sig in i jämfört med äldre byggnader.

I jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost ligger Österåker på liknande nivåer som Täby och Vallentuna samt strax över Vaxholm som har minst antal anmälda bostadsinbrott (se Figur 46). Inbrottsfrekvensens variation bland kommunerna kan bero på socioekonomiska faktorer, varierande bostadssäkerhet, geografiska variationer och lokalsamhällets brottsförebyggande åtgärder.

Figur 45. Källa: Brå

Figur 46. Källa: Brå

6.5 Skadegörelse

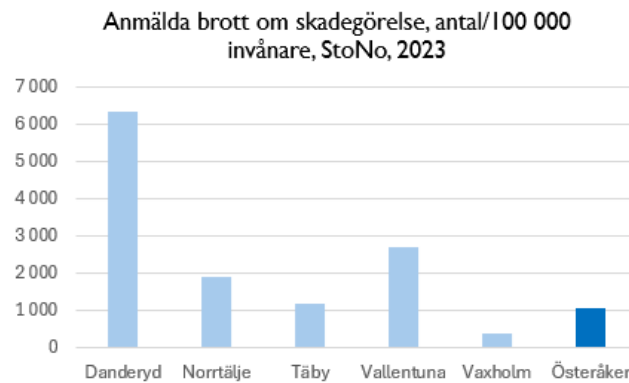
Skadegörelse innefattar alla former av avsiktlig förstörelse eller skada på annans egendom, från att krossa fönster eller klottra, till att sabotera infrastruktur eller anlägga mindre bränder.

Stockholms läns kommuner har under perioden 2008-2023 haft fler anmälda brott om skadegörelse än både Österåker och riket. Österåker har haft tydliga variationer över åren, med en låg nivå de senaste åren, klart under rikssnittet. Över tid syns en svagt nedåtgående trend i anmälda skadegörelsebrott i Österåker, det är dock för tidigt att säga om det är en bestående trend eller en naturlig variation (se Figur 47). Den generella minskningen kan bero på att trygghetsfrämjande åtgärder successivt har gett effekt, såsom bättre bevakning, omedelbar klottersanering och förändrade förutsättningar och tillgång till platser där skadegörelse kan ske obemärkt.

I jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost har Österåker och Vaxholm de lägsta nivåerna, medan Danderyd sticker ut med en mycket hög nivå av anmälda skadegörelsebrott (se Figur 48). Den höga nivån i Danderyd skulle delvis kunna förklaras av den naturligt höga genomströmningen av människor. Utöver sjukhuset har Danderyd flera viktiga trafikknutpunkter med anslutningar till bussar, tunnelbana och Roslagsbanan, vilket leder till ett stort antal personer som passerar genom kommunen dagligen. Denna höga rörlighet av människor, inklusive både lokalbefolkning och pendlare, kan öka risken för skadegörelse i offentliga miljöer.

Figur 47. Källa: Brå

Figur 48. Källa: Brå

7. Brott mot välfärd, hälsa och miljö

I det här avsnittet presenteras en fördjupning av brott mot samhällets ordning, hälsa och miljö i Österåker. Dessa brott handlar inte direkt om våld eller egendom, utan om överträdelser som påverkar samhället och dess funktioner.

7.1 Välfärdsbrott

Välfärdsbrott är ett samlingsbegrepp som omfattar olika former av ekonomisk brottslighet riktad mot välfärdssystemet. Dessa brott innebär att individer eller företag felaktigt eller bedrägligt får tillgång till pengar eller förmåner från offentliga system genom att missbruka eller lura till sig välfärdsstöd. Vanliga typer av välfärdsbrott är bidragsbrott, skattebrott och bedrägerier mot statliga myndigheter som Försäkringskassan, CSN, m.fl.

Välfärdsbrott är allvarliga eftersom de underminerar tilltron till och stabiliteten i välfärdssystemet, som är utformat för att stödja de medborgare som verkligen behöver hjälp. I förlängningen kan det innebära att invånarnas tillit och förtroende till samhällets institutioner urholkas, och att kommuner och myndigheter förlorar sin legitimitet. Välfärdsbrott är på det sättet ett hot mot demokratin.

På senare år har brottsligheten gått från att ha varit individcentrerad (brott begicks av enskilda personer som var systemens mottagare) till att i större utsträckning begås av utförare, i form av föreningar eller företag. Kommuner är attraktiva måltavlor när det gäller välfärdsbrott eftersom kommuner och regioner sammanlagt betalar ut större belopp än staten till privata utförare av välfärdstjänster (Brå 2022). Upphandlingar av välfärdstjänster, men också föreningsbidrag, kan utnyttjas av kriminella aktörer. Mycket av brottsligheten har koppling till nationell och internationell organiserad brottslighet.

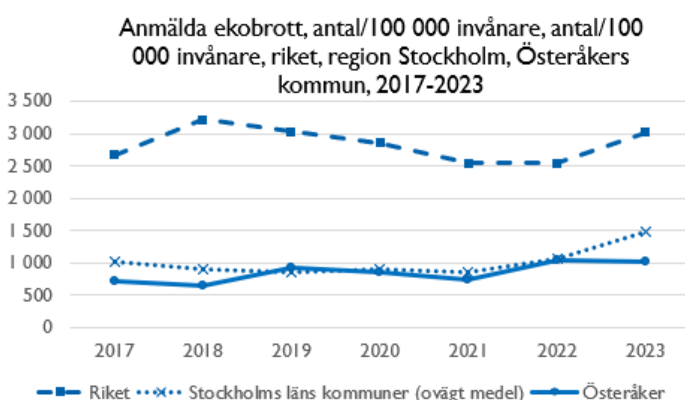
I Österåker är arbetet mot organiserad brottslighet och välfärdsbrott ett område som kommer vara prioriterat framåt. Inför 2025 kommer en funktion att införas på Kommunstyrelsens förvaltning med syfte att leda och samordna kommunens arbete med och mot välfärdsbrott. Bland annat ska en koncerngemensam handlingsplan tas fram.

7.2 Ekobrott

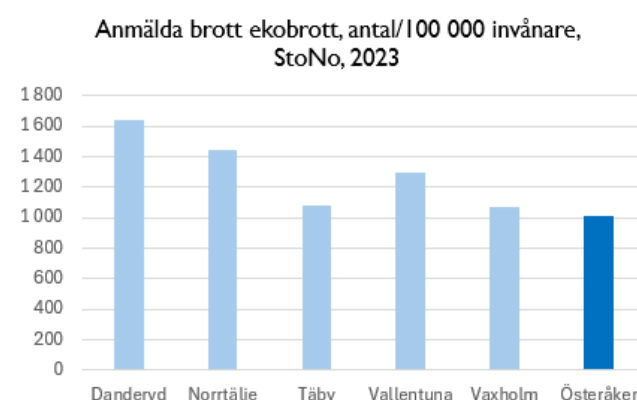
Ekonomiska brott (ekobrott) omfattar alla brott som har att göra med olagliga ekonomiska transaktioner och manipulationer. Dessa brott är ofta komplicerade och kan involvera avancerade finansiella transaktioner, vilket kan göra det svårt för både allmänheten och myndigheterna att identifiera vad som utgör ett brott.

Österåker har generellt sett haft betydligt färre anmälda ekobrott jämfört med riket, samtidigt som nivåerna har legat på en nivå liknande Stockholms läns genomsnittskommun. Efter 2021 syntes en ökning för riket och länet (se Figur 49). I jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost har Österåker det lägsta antalet anmälda ekobrott 2023 och ligger ungefär på samma nivå som Vaxholm och Täby (se Figur 50).

Det kan finnas flera orsaker till Österåkers förhållandevis låga antal av anmälda ekobrott. Näringslivet i Österåker består av cirka 6 300 företag, varav handels- och tjänstesektorn är störst. Därtill startar cirka 400 nya företag i kommunen varje år. Att en stor del av näringslivet utgörs av mindre företag och därmed färre högkomplexa ekonomiska verksamheter skulle kunna vara en bidragande orsak till att ekobrott är mindre vanliga. Samtidigt är ekobrott ofta subtila och kan utföras på ett sätt som gör dem svåra att upptäcka, vilket också innebär en påtaglig risk för att det förhållandevis låga antalet ekobrott beror på mörkertal.

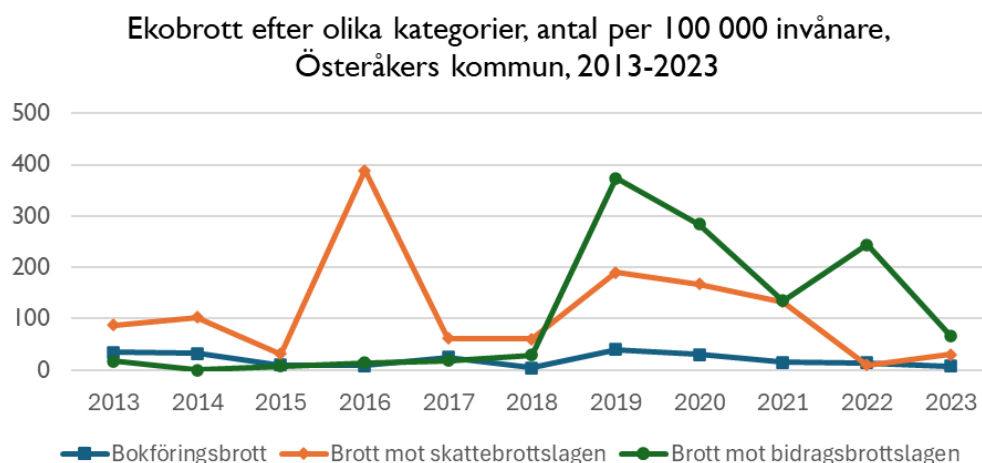

Figur 49. Källa: Brå

Figur 50. Källa: Brå

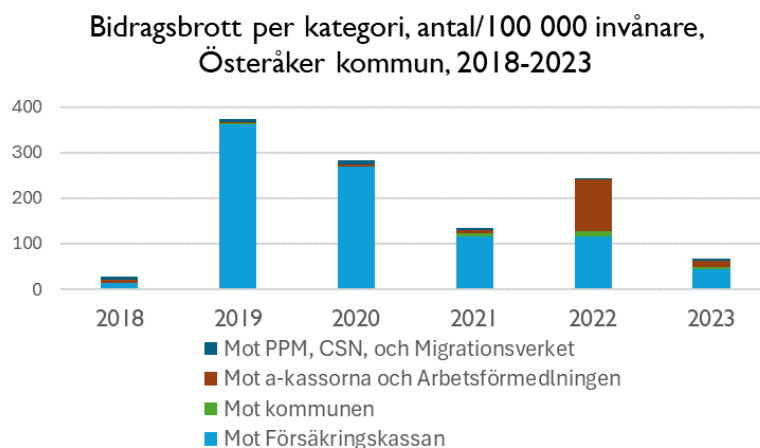
Det vanligast anmälda ekobrottet i Österåker 2023 är brott mot bidragslagen, följt av brott mot skattebrottslagen. Antalet anmälningar för dessa brott har varierat under de senaste tio åren, medan bokföringsbrott har legat på en stabil, låg nivå. 2023 ligger samtliga kategorier av ekobrott på ungefär samma nivå (se figur 51).

Figur 51. Källa: Brå

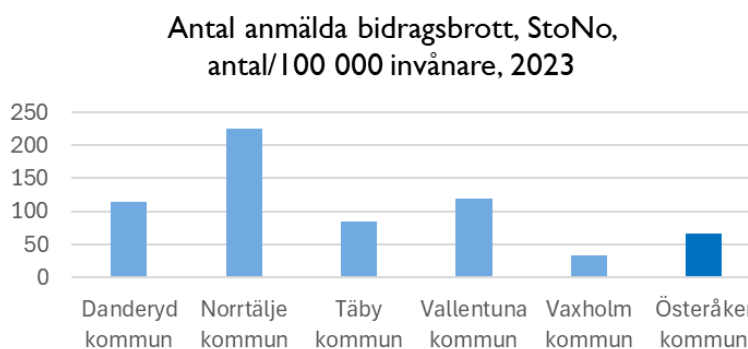
7.3 Bidragsbrott

Bidragsbrott innebär att någon medvetet lämnar felaktiga uppgifter eller undanhåller information för att få eller behålla bidrag. 2019 och 2020 var nivåerna av anmälda bidragsbrotten höga, särskilt mot premiepensionsmyndigheten (PPM), centrala studiestödsnämnden (CSN) och Migrationsverket. År 2022 ökade brotten mot a-kassorna, sannolikt på grund av striktare kontroller av arbetslöshetsersättningarna. Under 2023 minskade bidragsbrotten, möjligen på grund av effektivare kontroller och förebyggande insatser (se Figur 52).

Figur 52. Källa: Brå

I jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost har Österåker och Vaxholm de lägsta nivåerna av anmälda bidragsbrott (se Figur 53). Det kan indikera lägre förekomst av bidragsbrott eller en mindre intensiv rapporterings- och upptäcktsverksamhet.

Figur 53. Källa: Brå

7.4 Bedrägeribrott

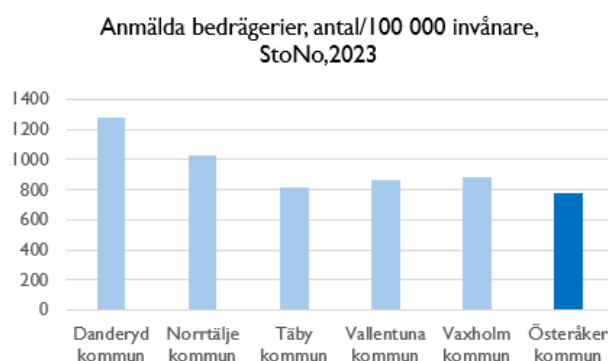
Brottet bedrägeri innebär att en person medvetet vilseleder eller lurar någon annan för att själv få en ekonomisk fördel eller annan vinning, samtidigt som den lurade parten lider ekonomisk skada eller förlust. Exempel på bedrägerier är kortbedrägeri, fakturabedrägeri och bedrägeri genom social manipulation.

Österåkers kommun har haft betydligt färre anmälda bedrägeribrott jämfört med både riket och regionen under perioden 2003-2023, men en markant uppgång går att se de senaste åren. Riket och region visar en ökning 2023 (se Figur 54). I jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost har Österåker det lägsta antalet anmälda bedrägeribrott per invånare. Danderyd, följt av Norrtälje, sticker ut med flest antal anmälningar, medan Täby, Vallentuna och Vaxholm har nivåer liknande Österåkers (se Figur 55). Att Österåker har påtagligt färre anmälda bedrägeribrott än riket och länet över tid kan ha flera orsaker. Det kan dels tyda på en låg incidens av brott eller en kultur där invånarna är mindre benägna att anmäla brott.

De senaste årens ökning i riket, länet och Österåker kan bero på utvecklingen av teknik och nya metoder för bedrägerier, där exempelvis digitala bedrägerier blivit mer vanliga. En möjlig förklaring är att samhällets allt större beroende av digitala tjänster och plattformar har gjort det enklare att lura människor på pengar. Det kan också vara svårare för rättsväsendet att förebygga bedrägerier som sker över nätet och ibland via utlandet. Ökningen kan även tyda på att medvetenheten om bedrägerier har ökat, vilket gör att fler människor är villiga att rapportera brottet. Österåkers kommun har också arbetat med riktade informationsinsatser till berörda målgrupper de senaste åren, bland annat äldre som är en särskilt utsatt grupp när det gäller rån och bedrägerier. I Österåker är åldersgruppen 65+ störst bland målsägarna inom bedrägeribrott, enligt polisens interna statistik.

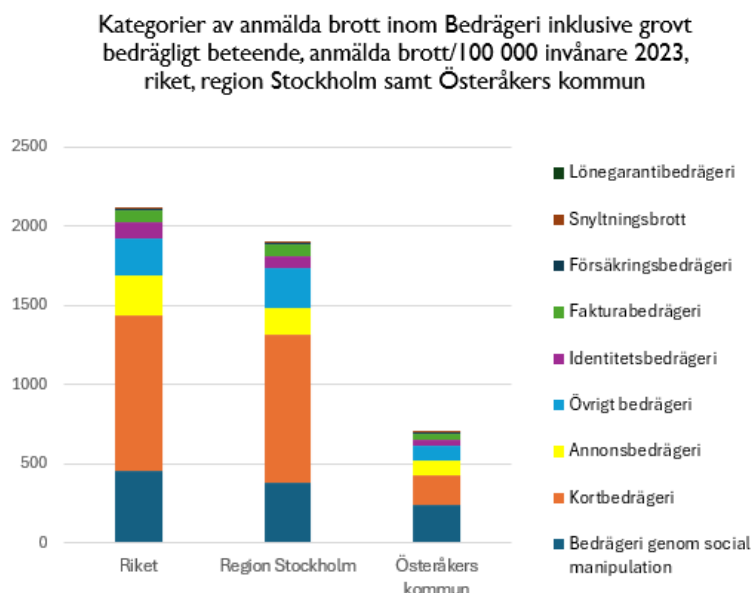

Figur 54. Källa: Brå

Figur 55. Källa: Brå

De mest frekvent anmällda brottskategorierna (inom bedrägeri) i Österåker är bedrägeri genom social manipulation, följt av kortbedrägeri. Dessa två kategorier är även vanligast förekommande i såväl riket som Region Stockholm, med skillnaden att kategorin kortbedrägeri dominerar antalet anmälningar i riket och regionen (se Figur 56).

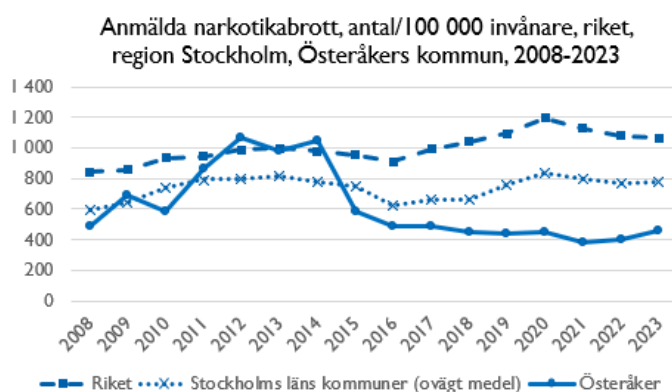

Figur 56. Källa: Brå

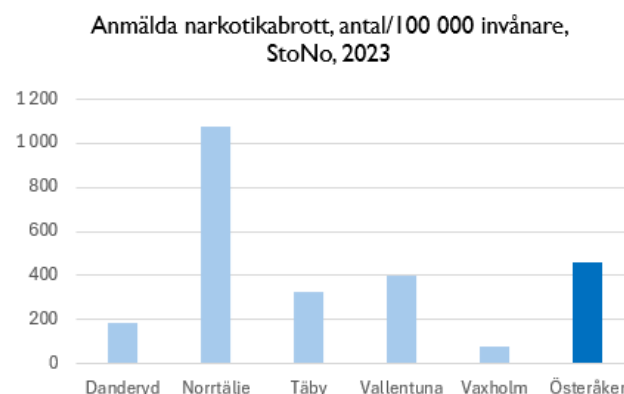
7.5 Narkotikabrott

Narkotikabrott innefattar alla handlingar som bryter mot lagar om narkotika, inklusive innehav, användning, tillverkning, försäljning, smuggling och medverkan. Narkotikabrott kallas ofta för ett upptäcktsbrott eftersom det oftast inte omfattar ett offer som anmäler brottet, utan upptäcks genom aktivt polisarbete så som kontroller eller tillslag. Därför är polisens arbete avgörande för att upptäcka och beivra denna typ av brottslighet. Om polisen inte aktivt arbetar med att upptäcka narkotikabrott, minskar sannolikheten att de kommer till myndigheternas kännedom vilket innebär att statistiken till stor del påverkas av myndigheternas insatser och inte nödvändigtvis speglar den verkliga brottsligheten.

Rörande anmälda narkotikabrott följer riket och länet liknande mönster med relativt stabila nivåer. Österåker uppvisar en varierande utveckling, med en kraftigt ökad nivå mellan 2010 och 2014. Denna topp följs av en snabb nedgång till nivåer under riket och länet. Från 2015 ligger Österåker på fortsatt lägre nivåer än genomsnittet för landet och länet med en svag ökning under 2021–2023 (se Figur 57). I relation till kommunerna i Stockholm-Nordost ligger Österåker på en relativt hög nivå (se Figur 58).

Figur 57. Källa: Brå

Figur 58. Källa: Brå

Ökningen av narkotikabrott i Österåker mellan 2010 och 2014 kan bero på en kombination av ökad polisinsats och riktade insatser mot narkotikarelaterad brottslighet, vilket kan ha lett till fler upptäckta och anmälda fall. Intensifierad övervakning och samarbete mellan lokala myndigheter kan ha spelat en roll i att lyfta fram problemet under den perioden.

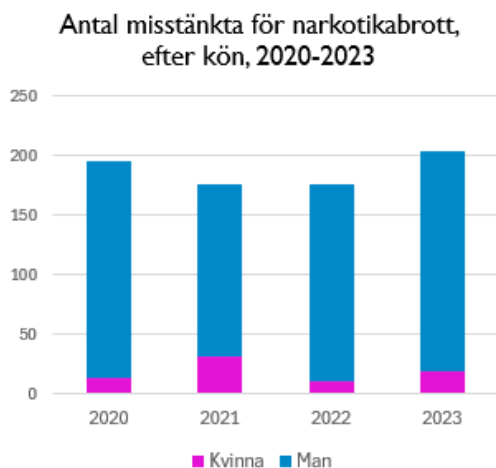
Den efterföljande nedgången från 2015 och framåt kan indikera att dessa insatser var framgångsrika och att narkotikabrottsligheten minskade som ett resultat. Det kan också spegla förändringar i narkotikamarknaden, där användningen och distributionen kan ha blivit mindre synlig eller flyttat till andra områden där de inte längre upptäcks i samma utsträckning. Den svaga ökningen under 2021–2023 i Österåker kan möjligen härröras till en återgång efter pandemin, där fler narkotikabrott upptäcks i samband med ökad social interaktion i samhället.

Kön och ålder bland antal misstänkta

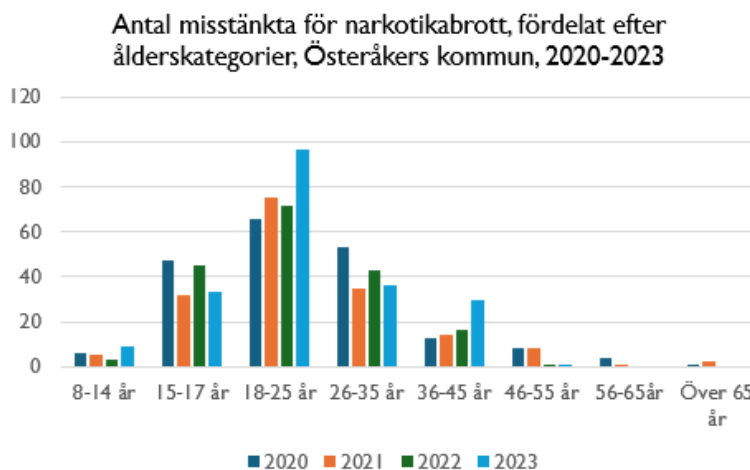
Antalet misstänkta för narkotikabrott har varierat under perioden 2020-2023. Män utgör majoriteten av misstänkta. Efter en nedgång 2021 har trenden vänt och antalet misstänkta har ökat påtagligt fram till 2023, för att hamna på en högre nivå än 2020 (se Figur 59). Som nämndes tidigare kan den ökande trenden bero på att samhället återgått till mer normala förhållanden efter pandemin, vilket kan ha ökat den sociala aktiviteten och därmed möjligheterna för både droghandel och polisiära ingripanden. Ökade insatser för narkotikarelaterade brott av rättsväsendet kan också ha bidragit till den märkbara uppgången.

Åldersspannet 18–25 år är konsekvent den åldersgrupp som är mest misstänkt för narkotikabrott och antalet misstänkta i denna grupp har ökat markant under 2023. Även i åldersgruppen 36–45 år syns en ökande trend (se Figur 59).

Att åldersgruppen 18-25 år fortsatt utgör flest antal misstänkta kan bero på att gruppen är mer aktiv i sociala sammanhang där droger kan förekomma, samt att yngre personer ofta är föremål för riktade polisinsatser. En möjlig orsak till ökningen av misstänkta i åldersgruppen 36–45 år kan vara förändringar i narkotikamönster och livsstil hos denna grupp. Den här åldersgruppen kan ha ett etablerat drogbruk som utvecklats över tid, särskilt om missbruket började i yngre år.

Figur 58. Källa: Polismyndigheten

Figur 59. Källa: Polismyndigheten

Platser för narkotikabrott

Merparten av narkotikabrotten är koncentrerade inom och omkring de centrala delarna av kommunen. Särskilt runt Åkersberga centrum och stationsområdet. Koncentration av narkotikabrott i och omkring de centrala delarna kan förklaras av den höga genomströmningen av människor. Områden med hög aktivitet attraherar fler individer, vilket skapar fler möjligheter för narkotikahandel och användning. Dessa områden är också mer övervakade, vilket ökar antalet upptäckta brott. I kontrast har områden utanför tätorten lägre befolkningstäthet och mindre rörelse, vilket kan minska både förekomsten av narkotikabrott och möjligheterna för polis att ingripa.

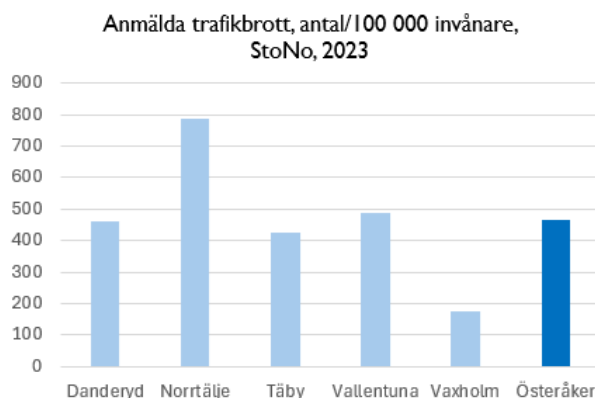
7.6 Trafikbrott

Trafikbrott är en kategori av brott som innebär att en individ bryter mot trafikregler eller på annat sätt utför handlingar i trafiken som utgör en fara för säkerheten och som kan leda till straffpåföljder.

Anmällda trafikbrott har minskat över tid både i riket och i Stockholms län samt i Österåker, särskilt efter 2015. Alla områden följer samma allmänna trend av minskade anmällda trafikbrott, och samtliga når liknande nivåer runt 2023 (se Figur 60). Det ökade distansarbetet, som innebar minskad aktivitet i trafiken, kan vara en möjlig förklaring till minskningen av anmällda brott i Österåker mellan 2021-2022. I jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost ligger Österåker på liknande nivåer som Danderyd, Täby och Vallentuna (se Figur 61). Den generella minskningen av anmällda trafikbrott över tid kan bero på flera faktorer, så som förbättrad infrastruktur, ökad medvetenhet kring trafiksäkerhet och fler insatser för att minska rattfylleri.

Figur 60. Källa: Brå

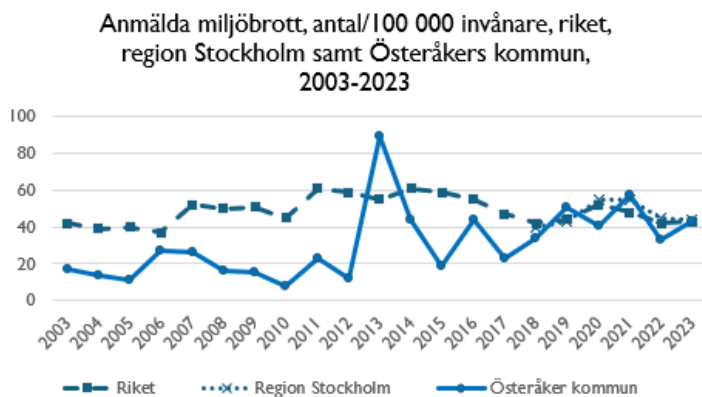

Figur 61. Källa: Brå

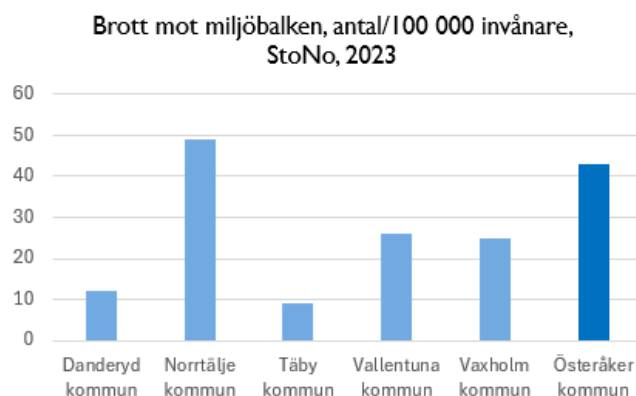
7.7 Miljöbrott

Miljöbrott omfattar en mängd olika handlingar som bryter mot miljölagstiftningen och som kan ha skadliga konsekvenser för naturen, djurlivet eller människors hälsa. Exempel på miljöbrott är otillåtna utsläpp och föroreningar, olaglig avfallshantering, olaglig jakt och fiske, och brott mot naturvårdsbestämmelser. Österåker har haft färre anmällda miljöbrott än riket fram till 2018, med undantag från en topp 2013. Från 2018 ligger Österåker på en nivå liknande riket och regionen, med omkring 40 anmällda miljöbrott per 100 000 invånare. Jämfört med inledningen av perioden (2003) ligger Österåker på en dubbelt så hög nivå 2023 (se Figur 62). I relation till kommunerna i Stockholm-Nordost har Österåker 2023 en relativt hög nivå av anmällda miljöbrott (se Figur 63).

Variationen i statistiken kan bero på förändringar i övervakning och tillsyn av skyddade områden. Ökad medvetenhet eller lagstiftning kan ha lett till fler anmälningar under vissa år, medan minskad övervakning eller allmänhetens efterlevnad kan ha sänkt siffrorna andra år.

Figur 62. Källa: Brå

Figur 63. Källa: Brå

8. Polisens utlåtande om lägesbilden

En del av syftet med den lokala lägesbilden är att kommun, polis och andra aktörer ska dela en gemensam bild av brottsligheten i kommunen. Som komplement till brottsstatistiken presenteras i det här avsnittet ett utlåtande om lägesbilden från polisen i lokalpolisområdet.

Hur ser polisen på den nya lagstiftningen att kommunerna och polisen delar på det brottsförebyggande uppdraget?

Det är en mycket positiv utveckling att dela det brottsförebyggande uppdraget, då polisen har liten möjlighet att påverka ett tidigt förebyggande på samma sätt som förskola, skola och andra verksamheter kan. Med ett gemensamt ansvar finns äntligen möjligheten nationellt att ta ett gemensamt ansvar och få en utökad gemensam lägesbild över vilken lokal brottslighet vi tillsammans ska arbeta mot.

Hur ser polisen på den övergripande anmälda brottsligheten?

Den anmälda brottsligheten ser olika ut beroende på brottets karaktär. Vissa typer av brott anmäls i hög grad för att man behöver anmälan till sitt försäkringsbolag medan andra brott, så som brott i nära relation, har ett högt mörkertal. Antalet brott överlag går ner över tid men vi ser idag hur det nätverkskopplade grova våldet ökat och påverkar tryggheten i samhället med ett högt våldskapital, där tredjeman riskerar att skadas.

Hur ser polisen på lägesbilden för våld i Österåkers kommun?

I statiken ser vi att misshandel mot kvinna, som är eller har varit i nära relation med den misstänkte, är det vanligaste våldsbrottet som anmäls. Vi vet att det finns ett mörkertal, så vi vet inte hur många som faktiskt blir misshandlade av en person man har eller haft en nära relation med. Den stora gruppen misstänkta för dessa brott är män.

I statistiken sticker åldersgruppen 8 – 14 år ut, hur ser polisen på den statiken?

Vi är oroade över den unga grupp som idag både utsätts och utsätter andra för grova våldsbrott. Lägesbilden har förvärrats där vi idag har flera mycket unga personer som blir rekryterade till att utföra grova våldsdåd i, men framför allt utanför vår kommun. Det finns även en risk för hämndaktioner mot utförarnas familjer eller andra släktingar. I den här statistiken finns även den äldre gruppen 15–17 år.

Idag ser vi även en oroande trend att mycket unga personer rekryteras för att utföra grova våldsdåd mycket snabbt via sociala medier. Många av de unga utförarna behöver inte ha begått andra brott sedan innan utan rekryteras in snabbt. Utförarna styrs av nätverk med stort våldskapital och drabbas ofta själva av hot och våld. Har de rekryterats

in har de svårt att själva lämna kopplingen de har till nätverken. Strukturen på den här brottsligheten bygger på att ha sina egna yngre som utför olika typer av kriminella uppdrag, allt från att yngre säljer vapen till att utföra våld på uppdrag. I strukturen är alla viktiga och framförallt de yngsta längst ner, då det är de som står för ekonomin, i och med att de säljer narkotika och vapen.

Hur ser polisen på statistiken kategorin stölder?

Vissa typer av stölder har minskat i Österåkers kommun sedan några år, så som inbrott i bostad. Tyvärr ser vi att vissa stölder anmäls i låg grad, så som butiksstölder där vi vet att det finns ett stort mörkertal. De stölder vi sett mest förekommande senaste året är stölder i och från fordon. Det kan vara stölder av katalysatorer men även verktyg som lämnats i fordon. Dessa brott kan man ofta koppla till internationella brottsnätverk där stöldligor kommer till Sverige för att ta med sig till exempel bildelar utomlands där de kan säljas.

Hur ser polisen på statistiken bedrägerier?

Bedrägerier har blivit ett stort samhällsproblem som även drabbar invånarna i Österåker kommun. Sedan några år finns en tydlig koppling till bedrägerier och grov organiserad brottslighet där kriminella tjänar stora pengar på olika typer av bedrägerier som anpassar sig efter samhällets förändringar.

9. Tryggheten i Österåker

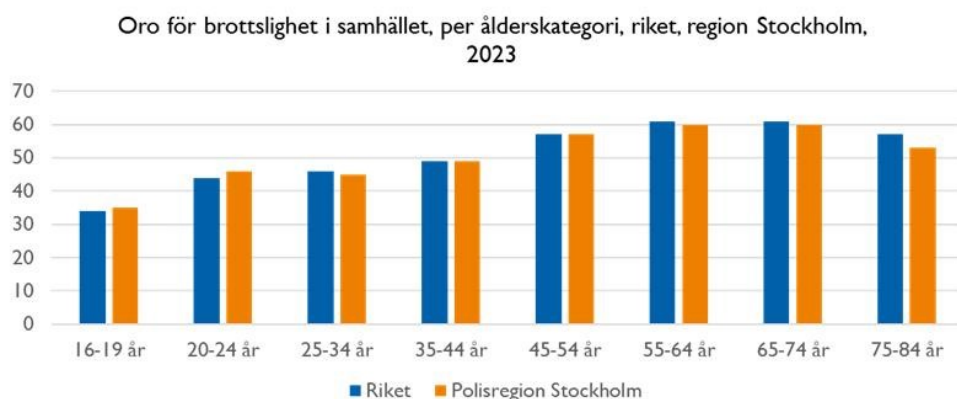
Brottslighet och trygghet hänger nära samman, även om det inte alltid finns en direkt koppling. Österåkers kommun genomför och deltar löpande i mätningar av den upplevda tryggheten. I det här avsnittet presenteras en samlad bild av vad de olika mätningarna visar.

9.1 Faktorer som påverkar trygghet

Trygghet är en känsla eller upplevelse som påverkar många människor i exempelvis ett bostadsområde, ett centrum, i en verksamhet eller i offentliga miljöer. Upplevelsen av att en plats är trygg eller otrygg betyder inte nödvändigtvis att platsen är säker eller osäker att vistas på. Vad som upplevs tryggt eller otryggt är subjektivt och beror dels på människors egna erfarenheter men också på rykten om platsen, dess fysiska utformning och kontakten med omkringliggande miljöer. För väldigt många människor påverkar belysning, träd, buskar, klotter och närhet till andra människor huruvida en plats upplevs trygg eller inte. En plats som upplevs otrygg kan vara säker och relativt ofarlig att vistas på, men känslan av otrygghet skapar obehag hos människor. Säkerhet definieras som den faktiska risken att utsättas för brott och ordningsstörningar, medan trygghet alltså är individens egna upplevelse av säkerheten.

9.2 Otrygga grupper i befolkningen

Enligt Medborgarundersökningen 2023 är tryggheten i Österåker hög, men det finns skillnader när siffrorna bryts ner. Undersökningen indikerar att kvinnor känner sig otryggare än män när det är mörkt ute, och visar att invånare med låg inkomstnivå generellt sett upplever en lägre trygghet. När det är ljust ute upplever en hög andel av både män och kvinnor trygghet, totalt 98 procent, utan betydande skillnader mellan socioekonomiska grupper eller åldrar. Den nationella trygghetsundersökningen (NTU) visar att unga mellan 16 och 19 år upplever minst oro för brottslighet i samhället, både på riksnivå och i regionen, medan personer i åldern 55-74 år i störst utsträckning upplever oro (se Figur 64).

Figur 64. Källa: Nationella trygghetsundersökningen

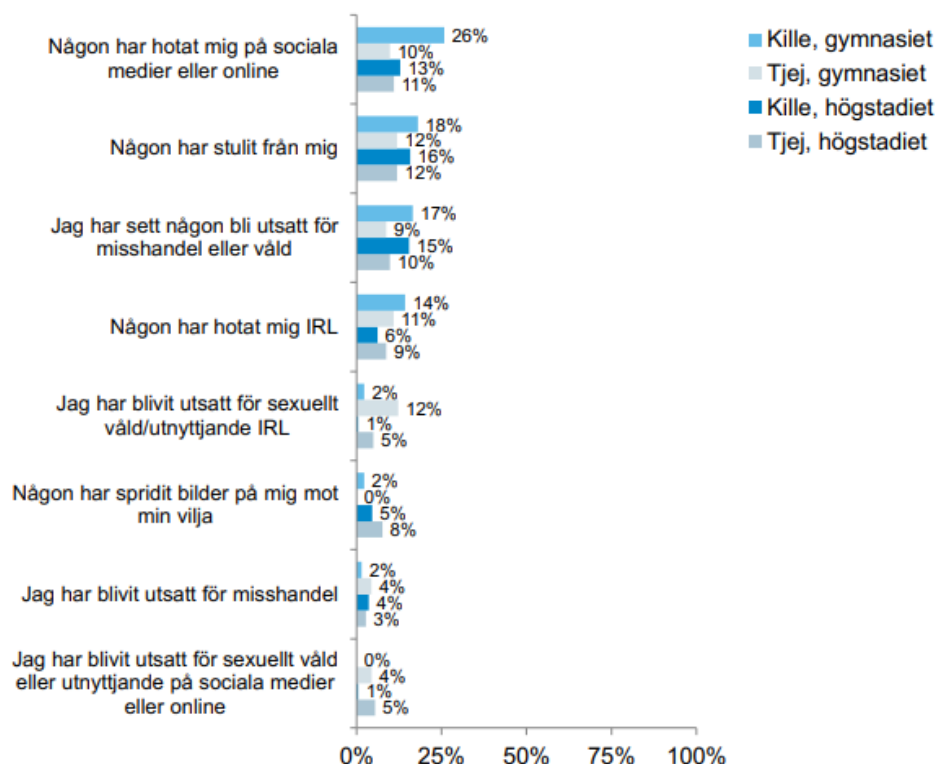
9.3 Utsatthet bland unga

Att så många barn och unga som möjligt får trygga uppväxtvillkor möjliggör en bra start i livet och goda möjligheter att utvecklas. Utsatthet för mobbning, kränkningar, trakasserier och våld påverkar hälsan och känslan av trygghet hos unga. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) konstaterar att en av de faktorer som påverkar ungas hälsa i störst utsträckning är om man under den senaste tiden har blivit utsatt för någon form av mobbning, men även andra former av utsatthet tas upp (hot, misshandel, utnyttjande). Otrygghet och utsatthet kan även påverka den utsattes möjligheter till kunskapsutveckling i skolan och således potentiellt påverka möjligheterna för individen i framtiden. Enligt SCB så ökar mobbningen och otryggheten i skolan och detta gäller både pojkar och flickor. Förutom ökad mobbning och otrygghet i skolan syns även en negativ utveckling vad gäller ungas rapportering av mobbning och hot på nätet.

I Brå:s nationella skolundersökning om brott tillfrågas elever i årskurs nio om utsatthet och delaktighet i brott. Den visar att nästan hälften av eleverna uppger att de utsatts för stöld, misshandel, hot, rån eller sexualbrott minst en gång under de senaste tolv månaderna. När det gäller de platser där de tillfrågade eleverna utsatts för brott, visar resultaten att detta ofta sker i skolmiljön. Detta gäller framför allt för både lindrigare och grövre misshandel, men också för hot och sexuellt ofredande. Utsatthet för rån och sexuellt tvång verkar inte förekomma i skolmiljön i samma utsträckning som övriga typer av brott.

I Österåker undersöks ungas livsvillkor bland annat genom enkätundersökningen LUPP, som genomförs var tredje år i årskurs 8 och år två på gymnasiet. Resultatet från den senaste LUPP-undersökningen som genomfördes 2022 visar att killar i högstadiet och gymnasiet rapporterar störst utsatthet rörande hot, stöld samt bevitnande av misshandel eller våld. Detta är också de vanligast förekommande kategorierna bland tjejer i både högstadiet och gymnasiet. Tjejer i båda åldrarna rapporterar i högre utsträckning än killar att de har utsatts för sexuellt våld eller utnyttjande, både online och i ett icke-digitalt sammanhang (se Figur 65).

Andel som svarat "ja" på om något av följande påståenden har inträffat de senaste månaderna

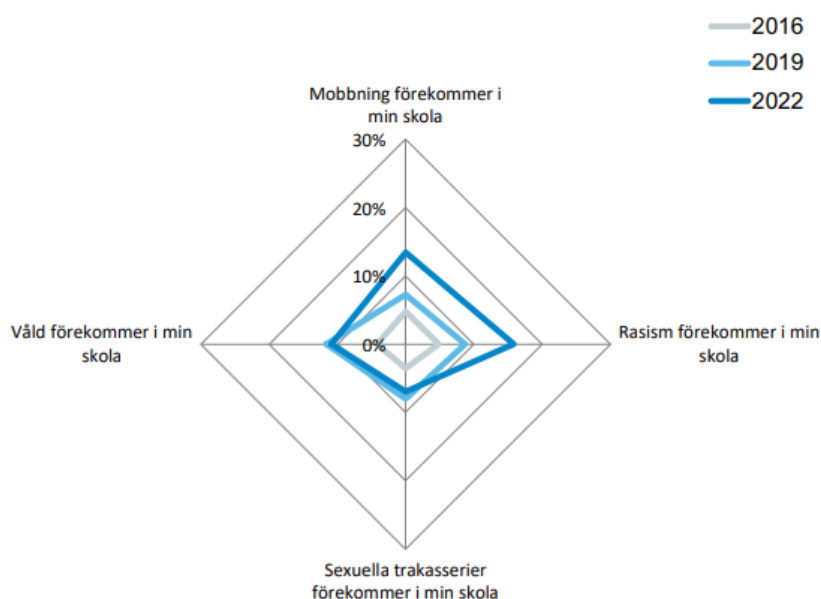

Figur 65. Källa: LUPP 2022

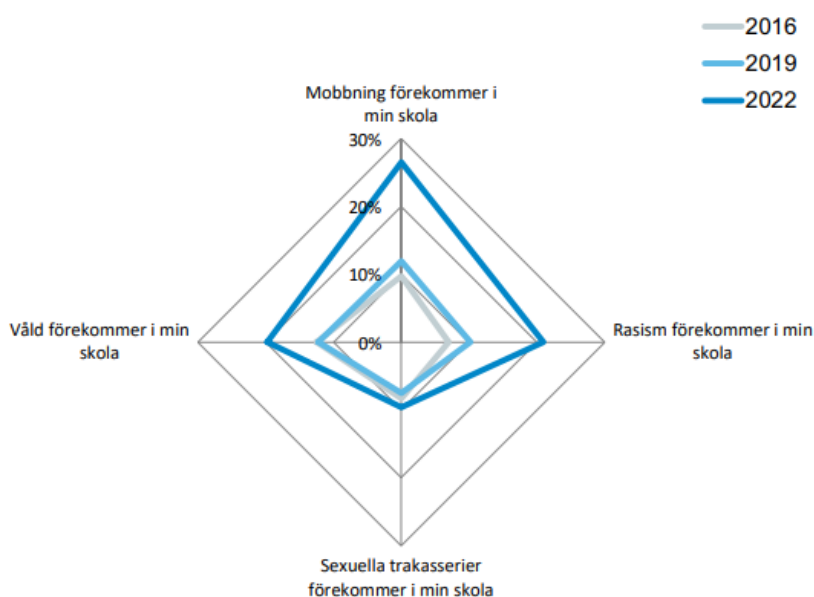
Resultat i LUPP visar att åtta procent av tjejerna och fyra procent av killarna i högstadiet uppger att de har blivit mobbade eller trakasserade under en längre period de senaste sex månaderna. Motsvarande siffror för gymnasiet är tre procent för tjejer och fyra procent för killar. Tjejer på högstadiet uppger att de är mer utsatta för mobbning och trakasserier än övriga grupper. Av de ungdomar som svarat att de utsatts för mobbning, uppger över 70 procent att det skett i skolan, därefter följer internet eller i mobilen.

Högstadiungdomarna upplever att förekomsten av mobbning och rasism har ökat över tid (se Figur 66). På gymnasiet upplever ungdomarna en förhållandevis kraftig ökning av mobbning, rasism och våld, men också en viss ökning av sexuella trakasserier, om än på lägre nivåer (se Figur 67).

Andel som instämmer i att problem förekommer på skolan, högstadiet (figur 66) och gymnasiet (figur 67)

Figur 66. Källa: LUPP 2022, Högstadiet

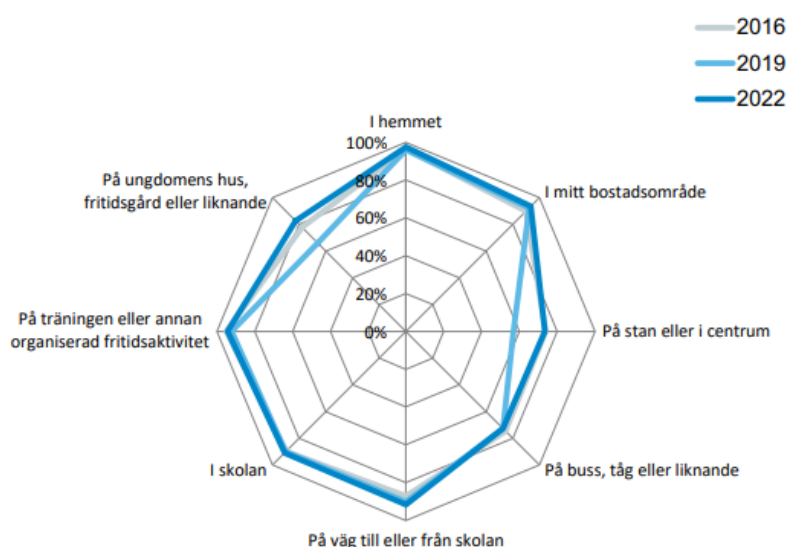

Figur 67. Källa: LUPP 2022, Gymnasiet

Den generella tryggheten har ökat och tryggheten i skolmiljön ligger på en fortsatt hög nivå, trots ungdomarnas upplevelse av att mobbning, våld och rasism har ökat. Över tid har även tryggheten i centrum och på fritidsgårdar ökat bland både killar och tjejer (se Figur 68 samt 69).

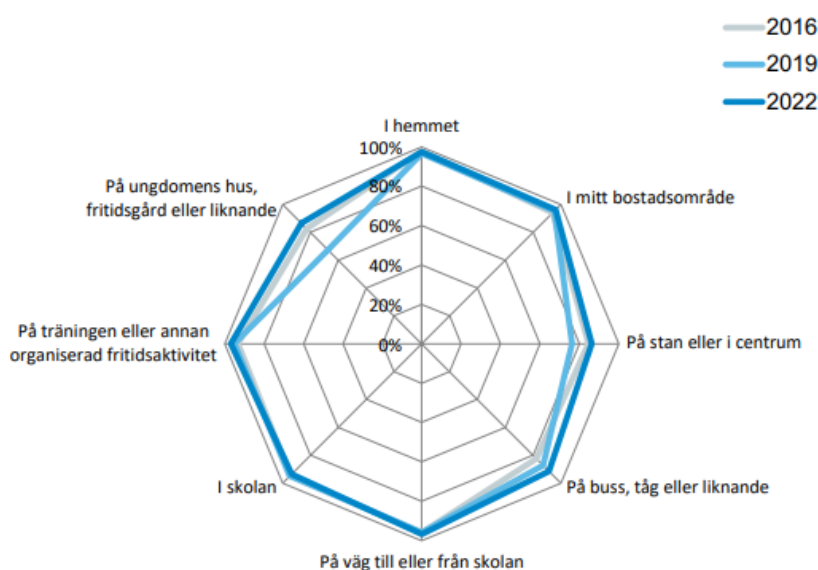
På området "Trygghet" syns också vissa skillnader utifrån ekonomiska förutsättningar. Vad som framgår är att de unga som kategoriserats som resurssvaga i lägre grad än övriga känner sig trygga på stan/i centrum, i kollektivtrafiken samt på fritidsgårdar. De känner sig även något mindre trygga i sitt bostadsområde, vilket följer samma mönster som bland vuxna. Resurssvaga uppger även i högre grad än övriga att de utsatts för brott/otrygga situationer under de senaste sex månaderna. De har även utsatts för mobbning och orättvis behandling i högre grad än övriga.

Andel som svarat att de oftast eller alltid känner sig trygga: jämförelse över tid, tjej

Figur 68. Källa: LUPP 2022

Andel som svarat att de oftast eller alltid känner sig trygga: jämförelse över tid, kille

Figur 69. Källa: LUPP 2022

9.4 Otrygga områden i kommunen

Det finns ingen större skillnad i upplevd trygghet mellan olika geografiska områden under dagtid, men skillnaderna blir tydligare på kvällen. På Norrgårdsvägen är den upplevda otryggheten högre än i andra områden i Österåker. Även i områdena Hacksta-centrumområdet, Berga, Söra och Runö är otryggheten förhållandevis hög (se Tabell X). Det finns en tydlig skillnad i upplevd trygghet mellan könen i samtliga geografiska områden i Österåker, då kvinnor upplever otrygghet i betydligt högre utsträckning än män. Dessutom tenderar människor att känna sig tryggare ju längre bort från tätorten de bor eller vistas.

Områden med högst andel otrygga, kvällstid

Område	Samtliga	Kvinnor	Män
Norrgårdshöjden	37,4 %	42,6 %	28,2 %
Berga	31,3 %	38,0 %	20,0 %
Ekbacken	24,5 %	27,5 %	18,5 %
Runö	22,5 %	29,3 %	11,5 %
Hacksta	21,5 %	29,7 %	12,5 %
Söra	20,7 %	24,2 %	14,4 %

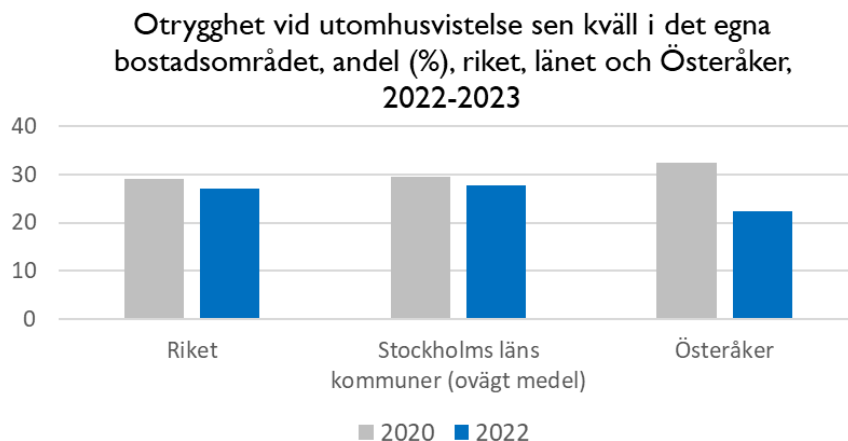
Områden med högst andel trygga, kvällstid

Område	Samtliga	Kvinnor	Män
Roslagskulla-Åsättra	62,1 %	53,6 %	75,0 %
NÖ Svinninge	61,0 %	50,0 %	72,1 %
Skärgården	60,9 %	55,9 %	68,2 %
Rydbo	60,4 %	50,0 %	72,7 %
SV Svinninge	59,6 %	49,0 %	72,1 %
Skärgårdsstad	56,6 %	43,4 %	73,7 %

Tabell 1. Källa: Lokal trygghetsundersökning bland medborgare i Österåkers kommun

9.5 Österåkers otrygghet i relation till andra kommuner i Stockholms län och riket

Den nationella trygghetsundersökningen visar att den upplevda otryggheten vid utomhusvistelse har minskat i riket, regionen och Stockholms läns kommuner sedan den senaste mätningen som genomfördes 2020. Detsamma gäller för Österåker, där den upplevda otryggheten minskat i ännu högre utsträckning (se Figur 70).

Figur 70. Källa: Nationella trygghetsundersökningen

I 0. Slutsatser

I det här avsnittet presenteras de slutsatser som kan dras utifrån lägesbildens status och analys, med fokus på vad som är särskilt utmärkande för brottsligheten i Österåker. Slutsatserna har i sin tur resulterat i en handlingsplan som pekar ut lämpliga åtgärder för att ytterligare stärka det brottsförebyggande arbetet.

10.1 Slutsatser - vad sticker ut i lägesbilden?

Övergripande lägesbild för Österåker

- Antalet anmälda brott har minskat över tid, och i jämförelse med riket och Stockholms läns kommuner har Österåker ett förhållandevis lågt antal anmälda brott.
- Många typer av anmälda brott minskade under coronapandemin (2020-2022), men trenden indikerar därefter en återgång till något högre nivåer.
- Den stora majoriteten av de som misstänkts för brott är män.
- Könsfördelningen mellan målsägande är förhållandevis jämn, med viss överrepresentation bland män.
- Antalet unga (8-14 år) som misstänkts för brott har ökat markant sedan 2020. Även antalet målsägande i åldersgruppen har ökat.
- De vanligaste anmälda brotten förekommer inom kategorin stöld, följt av brott mot person.
- Flest anmälda brott sker i Åkersberga tätort, det vill säga i centrum och tätt kringliggande områden.

Våldsbrott

- De senaste fyra åren är misshandel av kvinna över 18 år, där kvinnan är bekant med gärningspersonen, det vanligaste anmälda våldsbrottet.
- Män står för majoriteten av antalet misstänka våldsbrott.
- Antalet unga (8-14 år) som misstänks för våldsbrott har ökat markant. Samma åldersgrupp har även ökat kraftigt i antalet målsägande för våldsbrott, och utgör 2023 den mest utsatta åldersgruppen. Allt fler unga personer blir rekryterade till att utföra grova våldsdåd.

- Antalet misshandelsfall har ökat något sedan 2022. Fördelningen av män, kvinnor och barn (0-17 år) är förhållandevis jämn, vilket innebär att omkring var tredje misshandelsfall är riktat mot barn.
- Våld mot män utomhus har minskat, medan våld mot kvinnor utomhus är relativt oförändrat. Våld mot kvinna (15 år eller äldre) sker vanligtvis inomhus.
- Österåker har ett relativt högt antal anmälda barnfridsbrott i jämförelse med kommunerna i Stockholm-Nordost.

Egendomsbrott

- Över tid har det skett en tydlig minskning av anmälda stöld- och tillgreppsbrott.
- Det vanligaste anmälda brottet inom stöld- och tillgreppsbrott är stöld ur och från motordrivet fordon.
- Cykelstölder är den fordonskategori där flest anmälningar av stöld förekommer, följt av bil.
- Över tid har antalet bostadsinbrott minskat.
- Antalet skadegörelsefall har minskat över tid.

Brott mot samhällets ordning, hälsa och miljö

- Österåker har få antal anmälda ekobrott i förhållande till riket och kommunerna i Stockholm-Nordost, men ligger generellt i linje med Stockholms läns kommuner.
- Det går att se en tydlig uppgång av anmälda bedrägeribrott de senaste tre åren. Vanligast är bedrägeri genom social manipulation, följt av kortbedrägeri. Åldersgruppen 65+ är mest utsatta för bedrägerier.
- En viss ökning av anmälda narkotikabrott har skett sedan 2021. De senaste fyra åren har åldersgruppen 18–25 utgjort den åldersgrupp med flest misstänkta. Merparten av de anmälda narkotikabrotten är koncentrerade inom och omkring de centrala delarna av kommunen.
- Antalet anmälda trafikbrott har minskat över tid.
- Antalet anmälda miljöbrott i Österåker ligger 2023 på ungefär samma nivå som rikets genomsnitt, från att de senaste 20 åren ha legat på lägre nivåer.

Tryggheten i Österåker

- Tryggheten har ökat de senaste åren.
- Kvinnor känner sig otryggare än män, särskilt när det är mörkt ute.
- Elever i högstadiet och gymnasiet rapporterar i viss utsträckning upplevelser av hot, stöld samt bevittnande av misshandel eller våld. Tjejer rapporterar i högre utsträckning än killar att de har utsatts för sexuellt våld eller utnyttjande. Gymnasieelever upplever en ökad förekomst av mobbning, våld, rasism och sexuella trakasserier i skolan.
- Både killar och tjejer rapporterar en ökad och fortsatt hög grad av trygghet i olika livsmiljöer. Killar upplever trygghet i något större utsträckning än tjejer.
- Områdena Norrgårdshöjden, Berga, Ekbacken, Runö, Hacksta och Söra upplevs otryggast i Österåker.

10.2 Aktiviteter kopplat till åtgärdsplanen

Här fastställs ansvarsfördelade aktiviteter som ska genomföras inom given tidsram. Aktiviteterna bygger på de slutsatser som framkommit genom lägesbildens analyser, och syftet är att accelerera det brottsförebyggande arbetet inom utpekade åtgärdsområden.

Respektive förvaltning som utsetts till ansvarig för en aktivitet är även ansvarig för att återrapportera status på genomförandet till strategigruppen för trygg och hållbar framtid, samt att lämna en fullständig rapport när aktiviteten anses vara färdigställd. Resultatet av aktiviteterna följs upp och sammanställs i sin helhet i samband med framtagandet av nästkommande lägesbild.

Aktiviteterna i det här avsnittet bygger på följande politiskt förankrade åtgärdsområden:

1. Systematiskt arbete

Åtgärdsområdet omfattar att säkerställa att kommunens verksamheter, då särskilt förskola, skola, socialtjänst, integration, Trygg i Österåker, vård- och omsorg, samt den öppna ungdomsverksamheten, arbetar systematisk med det främjande och förebyggande arbetet. Även de kommunala bolagen, Armada och Roslagsvatten, omfattas. Särskilt fokus ska ligga på generell våldsprevention i tidiga åldrar och tidiga riktade insatser i de fall problematik identifieras. Arbetet ska vara kunskapsbaserat och utgå från beprövade metoder.

2. Samverkan

Åtgärdsområdet omfattar att stärka både den interna och externa samverkan, med fokus på det brottsförebyggande arbetet. I detta arbete ska kommunen ha en samordnande roll.

3. Styrning

Åtgärdsområdet omfattar att säkerställa att de befintliga styrdokument och de politiskt antagna inriktningarna gällande det brottsförebyggande arbetet är väl implementerade i kommunens verksamheter.

4. Uppföljning

Åtgärdsområdet omfattar att säkerställa att det brottsförebyggande arbetet följs upp på ett adekvat sätt och i så stor utsträckning som möjligt integreras i kommunens ordinarie processer för planering och uppföljning.

Åtgärdsområde I - Systematiskt arbete

I	Aktivitet	Ansvarig
I.1	Komplettera de befintliga vålds- och suicidpreventions- utbildningarna med digitala versioner som läggs upp i Österåkers utbildningsportal.	Kommunstyrelsens förvaltning (Avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)
I.2	Identifiera yrkesgrupper inom organisationen som ska genomgå grundutbildning inom våldsprevention.	Kommunstyrelsens förvaltning (Avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)
I.3	Inventering och utvärdering inom berörda förvaltningar av metoder och bedömningsverktyg kopplat till olika fokusområden, exempelvis våld i nära relation, missbruk, problematisk skolfrånvaro. Detta i syfte att säkerställa evidens och kunskapsbaserade arbetssätt. Respektive förvaltning äger själv ansvar för egen inventering inom sitt område.	Kommunstyrelsens förvaltning Socialförvaltningen Utbildningsförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen
I.4	Inventering och utvärdering för trygghetsskapande miljöer i de fastigheter där kommunala verksamheter huserar.	Armada
I.5	Utveckla och implementera rutiner för bakgrundskontroll på dem som Samhällsbyggnadsförvaltningen gör, eller har för avsikt att göra, affärer med. Detta gäller markanvisningar, arrenden, planuppdrag, avtal i övrigt, upphandlingar, konsulter, m.fl.	Samhällsbyggnadsförvaltningen (Verksamhetsstöd)
I.6	Utveckla den uppsökande, riskbaserade tillsynen av misstänkt illegal avfallshantering. Åtgärden syftar till att förhindra att illegala verksamheter orsakar allvarliga skador i miljön.	Samhällsbyggnadsförvaltningen (Miljö- och hälsoskyddsavdelningen)
I.7	Utveckla arbetet med masshantering för att säkerställa att alla massor som avsätts i kommunen är säkra. Åtgärden syftar till att skapa giftfria miljöer och att motverka och försvåra miljöbrott.	Samhällsbyggnadsförvaltningen (Miljö- och hälsoskyddsavdelningen)
I.8	Utveckla rutiner kring kontroll och uppföljning av bidrag till idrott- och friluftsföreningar. Detta omfattar stickprovskontroller på årsmöteshandlingar samt krav på alkohol- och drogpolicy. Bidrag betalas ej ut om korrekt dokumentation saknas.	Kultur- och fritidsförvaltningen (Idrott och fritidsenheten)
I.9	Identifiera befintliga stödinsatser till våldsutövare samt utforska möjlighet att utöka stödet till exempel genom digitalt verktyg.	Socialförvaltningen (Avdelningen för vuxenstöd)

Åtgärdsområde 2 - Samverkan

2	Aktivitet	Ansvarig
2.1	Ta fram kommunikationsplan för externa kommunikationsinsatser om kommunens vålds- och brottsförebyggande arbete riktat till invånare och näringsidkare.	Kommunstyrelsens förvaltning (Kommunikationsavdelningen samt avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)
2.2	Upprätta systematisk dialog och samverkan med näringslivet kring brottsförebyggande arbete.	Kommunstyrelsens förvaltning (Näringslivs- och arbetsmarknadsavdelningen)
2.3	Erbjuda utbildning och stödmaterial för företag inom olika branscher med råd kring trygghetsåtgärder och brottsförebyggande insatser.	Kommunstyrelsens förvaltning (Näringslivs- och arbetsmarknadsavdelningen)
2.4	Utbilda personal i att identifiera och rapportera tecken på våld i nära relationer, i samverkan med socialförvaltningen och avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap.	Utbildningsförvaltningen
2.5	Utveckla skolsociala teamet för att tidigt uppmärksamma och motverka att barn och unga hamnar i psykisk ohälsa, utanförskap, problematisk skolgång, en kriminell livsstil och missbruk.	Socialförvaltningen (Avdelning för stöd till barn och unga) Utbildningsförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen
2.6	Stärka samarbetet med polis och socialtjänst för att snabbt kunna agera vid misstanke om barnfridsbrott.	Utbildningsförvaltningen
2.7	Samverkan med RF-SISU Stockholm kopplat till trygga föreningar och trygga idrottsmiljöer. Innefattar utbildningar för styrelse, ledarskap m.m. samt stöd i styrelsearbete och värdegrundsarbete	Kultur- och fritidsförvaltningen (Idrott och fritidsenheten)
2.8	Samordnade insatser för att genomföra kartläggning och insatser för att öka tryggheten på Norrgårdsvägen. Detta ska ske i bred samverkan mellan kommunala och externa aktörer.	Kommunstyrelsens förvaltning (Avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)

Åtgärdsområde 3 - Styrning

3	Aktivitet	Ansvarig
3.1	Säkerställa att de befintliga styrdokumenterna gällande det brottsförebyggande arbetet är väl implementerade i kommunens verksamheter. Samtliga förvaltningar har ansvar att implementera styrdokumenterna i sina egna verksamheter. Huvudansvariga avdelningar leder arbetet och fungerar som stöd och vägledning i denna process.	Kommunstyrelsens förvaltning (Avdelningen för kvalitet och hållbarhet samt avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)
3.2	Systematisera och konkretisera arbetet med det strategiska rådet och dess ansvar och roll i det brottsförebyggande arbetet.	Kommunstyrelsens förvaltning (Avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)
3.3	Ta fram en kommunikationsplan för att informera om risken för bedrägerier för målgruppen äldre och personer med funktionsnedsättning på ett systematiskt sätt.	Socialförvaltningen (Avdelning förvaltningsstöd)
3.4	Framtagande av koncerngemensam handlingsplan mot välfärdsbrottslighet.	Kommunstyrelsen (Avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)

Åtgärdsområde 4 - Uppföljning

4	Aktivitet	Ansvarig
4.1	Implementera det brottsförebyggande arbetet i den ordinarie styrningen och uppföljningen.	Kommunstyrelsen (Avdelningen för kvalitet och hållbarhet)
4.2	Ta fram rutin för regelbunden rapportering av det brottsförebyggande arbetet till det strategiska rådet.	Kommunstyrelsen (Avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)
4.3	Systematiskt följa upp och analysera det som lägesbilden utifrån lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete presenterar vad gäller otrygga områden i Österåkers kommun. Prioriteringar och åtgärder ska omhändertas i det strategiska rådet.	Kommunstyrelsens förvaltning (Avdelningen för säkerhet, trygghet och civil beredskap)

Fördjupad lägesbild
Brottsligheten i Österåkers kommun